

5. ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΗ

Ἄν στούς χριστιανούς κυριαρχεῖ ἡ ἄγνοια, σέ πολλά ζητήματα τῆς πίστες μας, στό θέμα τῆς μετανοίας καί ἐξομολόγησης, τό ξανατονίζουμε, ἡ ἄγνοια καί ἡ ἐπιπολαιότητα βρίσκονται στόν μεγαλύτερο βαθμό. Οἱ περισσότεροι προσερχόμαστε στό ἐξομολογήτριο ἐντελῶς ἀνέτοιμοι. Ζητᾶμε ἀπό τόν ἱερέα νά μᾶς «ρωτήσῃ» αὐτός, σάν νά 'ναι ἡ ἐξομολόγηση ἀνακριτικό γραφεῖο. Ὁ ἱερέας ὅμως δέν εἶναι μάντης γιά νά μαντέψῃ τίς δικές μας ἁμαρτίες. Ἄλλοτε πάλι προσερχόμαστε στήν ἐξομολόγηση γιά νά ποῦμε πώς δέν ἔχουμε κάποια ἁμαρτία, ἢ γιά νά ποῦμε πόσο «καλοὶ» ἄνθρωποι εἴμαστε καί πόσες καλωσύνες ἔχουμε κάνει.

Ἡ στάση αὐτή δείχνει πώς δέν ἔχουμε κάνει μιά μικρή ἔστω προετοιμασία καί γνήσια αὐτοκριτική, καί βέβαια δέν ἔχουμε μιά στοιχειώδη αὐτογνωσία. Ἴσως μέσα στήν ψυχὴ μας νά φωλιάζει ἓνας φόβος: Νά δοῦμε τόν ἀληθινὸ ἑαυτὸ μας. Καί προσπαθοῦμε νά κρυφτοῦμε ἀπὸ τόν Θεό, ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ καί ἀπὸ τόν ἴδιο τόν ἑαυτὸ μας. Ἐχουμε τήν

αἴσθηση πὼς ἂν παραδεχτοῦμε τήν ἁμαρτωλότητά μας, ὁ Θεὸς θά μᾶς «κεραυνοβολήσῃ» καί οἱ ἄλλοι θά μᾶς ἀπορρίψουν. Γι' αὐτό καί προσποιούμαστε τὸν καλὸ, τὸν εὐσεβή, ὅ,τι χειρότερο.

Ἄν διαβάσουμε ὅμως τό Εὐαγγέλιο, θά δοῦμε ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δέν κατεδίδαξε τὸν ἁμαρτωλό, ἀλλὰ τήν ἁμαρτία. Σέ ὅλους τοὺς ἁμαρτωλοὺς πού τὸν πλησίαζαν, μιλοῦσε μέ ἐπιείκεια, μέ συμπάθεια, μέ τρυφερότητα, ἔστω κι ἂν δέν ἔδειχναν πολλές φορὲς μετάνοια (Ζαχαῖος, Σαμαρεῖτισσα, πόρνη, κ.λπ.). Μόνον ἓνα εἶδος ἁμαρτωλοῦ κατηγόρησε καί μάλιστα μέ σκληρὰ λόγια: τὸν ὑποκριτὴ, μιά ἁμαρτία τόσο διαδεδομένη στοὺς «καλοὺς» ἄνθρώπους καί στὰ «καλά» παιδιὰ.

Ὁ Θεὸς δέν ἀπαιτεῖ νά εἴμαστε ἀναμάρτητοι, γιατί γνωρίζει καλὰ τήν ἀνθρώπινη ἀδυναμία μας, τήν ἀδύναμη φύση μας. Αὐτό πού θέλει εἶναι νά γνωρίζουμε τήν κατάστασή μας, τήν ἀτέλειά μας, καί νά βρισκόμαστε συνεχῶς σέ πορεία μετανοίας. Πολλοὶ χριστιανοὶ πάσχουμε ἀπὸ μιά νεύρωση πού ὀνομάζεται τελειομανία. Ἡ τελειομανία δέν ἔχει σχέση μέ τήν τελειοθρία, πού σημαίνει: «θηρεῦω», ἐπιδιώκω τό τέλειο, καί εἶναι σωστὴ κίνηση. Ἡ τελειομανία δέν ἐπιζητεῖ τήν τελειότητα· ἀπλῶς δέν μπορεῖ νά ἀνεχθεῖ τήν ἀτέλεια. Μέ ἄλλα λόγια, τό νά ἐπιζητοῦμε τήν τελειότητα εἶναι θεμιτό. Τό νά μὴν μποροῦμε ὅμως νά κοιμηθοῦμε τό βράδυ γιατί εἴμαστε ἀτελεῖς, εἶναι φοβερὴ παθολογία, πού ταλαιπωρεῖ ἰδιαίτερα τοὺς «εὐσεβεῖς».

Εἶναι ἀνάγκη, λοιπόν, νά γνωρίσουμε τὸν ἑαυ-

τό μας, νά μή φοβόμαστε νά κοιτάξουμε μέσα μας. Ἄς τό καταλάβουμε καλά: δέν θά κολαστοῦμε γιατί ἁμαρτήσαμε, ἀλλά γιατί δέν μετανοήσαμε. Ὅσο νομίζουμε ὅτι εἵμαστε «καλοί», τόσο πιά μακριά εἵμαστε ἀπό τόν Θεό. Μέ τό νά προσέλθουμε στήν ἐξομολόγηση καί νά ποῦμε στόν πνευματικό ὅτι δέν «κάναμε τίποτα», εἶναι σάν νά λέμε ὅτι εἵμαστε ἁναμάρτητοι, πράγμα πού ἀποτελεῖ βλασφημία. Ἄν κοιτάξουμε τήν καρδιά μας μέ εἰλικρίνεια, θά δοῦμε πώς φωλιάζουν πλήθη παθῶν καί ἁμαρτιῶν.

Ὁ φόβος νά παραδεχτοῦμε τήν ἁμαρτωλότητά μας, ἔρχεται σέ τέλεια ἀντίθεση μέ τό φιλόanthρωπο κλίμα τῆς ἐκκλησίας μας. Μέσα στήν ἐκκλησία, στήν οἰκογένεια τοῦ Θεοῦ-Πατέρα, βρίσκονται ἄνθρωποι, πού, ἀντί νά ἀπομονώνουν καί νά καταδικάζουν οἱ πολλοί τόν ἕνα, τόν ἁμαρτωλό, ὁ καθένας τους παρουνισιάζεται ἀπόλυτα πεπεισμένος ὅτι εἶναι ἁμαρτωλότερος ἀπό τους ἄλλους. Δέν ἔχουμε παρά νά ρίξουμε μιᾷ ματιᾷ στά κείμενα τῶν ἁγίων μας. Οἱ ἅγιοι παρακαλοῦν τόν Θεό, νά τούς δεχτεῖ ὄχι σάν ἁγίους, ἀλλά σάν ἁμαρτωλούς: «Δέξαι καμέ ὡς τήν πόρνην, ὡς τόν ληστήν, ὡς τόν τελώνην καί ὡς τόν ἄσωτον». Δέν δικαιολογοῦνται, δέν ἀπαριθμοῦν τίς ἁρετές καί τίς καλωσύνες τους, ὅπως ἐμεῖς. Τό μόνο πού δείχνουν εἶναι οἱ πληγές τους καί ζητοῦν τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Γράφει ὁ ἅγιος Ἀνδρέας Κρήτης στόν Μέγα Κανόνα: «Οὐ γέγονεν ἐν τῷ βίῳ ἁμάρτημα, οὐδέ πράξις, οὐδέ κακία, ἣν ἐγώ, Σωτήρ οὐκ ἐπλημέλησα κατά νοῦν καί λόγον καί προαίρεσιν καί θέσει καί γνώμη ἐξαμαρτήσας, ὡς ἄλλος οὐδεὶς πώπο-

τε». Δηλαδή: «Στήν ζωή αὐτή, Σωτήρα μου, δέν ὑπάρχει ἁμάρτημα, οὔτε πράξη, οὔτε κακία, πού νά μὴν τήν ἔκανα ἐγώ. Καί νοερά καί μέ τόν λόγο καί τή διάθεση καί μέ τή θέληση καί μέ τά ἔργα ἁμάρτησα, ὅσο κανεῖς ἄλλος ποτέ».

Οἱ ὁμολογίες τῶν ἁγίων πολλές φορές εἶναι συγκλονιστικές. Γράφει ὁ Ἅγιος Συμεών, ὁ νέος θεολόγος: «Γέγονα φονεὺς ἀκούσατε οἱ πάντες. Ἵνα κλαύσητε συμπαθῶς, τόν δέ τρόπον εἶσα, λόγου παραιτούμενος μῆκος. Γέγονα, οἶμοι καί μοιχός τῇ καρδίᾳ καί σοδομίτης γνώμη καί προαιρέσει. Ἐπίορκος, ὁμότης καί πλεονέκτης. Κλέπτης, ψεύστης τε ἀναιδής, ἄρπαξ φεῦ μοι. Λοιδωρός, μισάδελφος, φθονερός πάνυ. Φιλάργυρός τε, ἱταμός τε καί πάσης ἄλλης κακίας εἶδος διεπραξάμην. Ναί, πιστεύσατε, ἀληθῶς λέγω ταῦτα. Καί οὐ πλάσματ', οὐδέ σεσοφισμένως». Δηλαδή: «Νά τό ἀκούσετε ὅλοι: Ἐχω γίνει φονιάς. Ἐτσι θά κλάψετε μέ συμπάθεια, δέν θά μιλήσω γιά τόν τρόπο γιά νά μὴν μακρύνει ὁ λόγος. Ἀλλοίμονο ἔχω γίνει καί μοιχός στήν καρδιά μου καί σοδομίτης στή διάθεση καί στή θέληση. Ἐπίορκος καί ἐξομότης καί πλεονέκτης. Κλέπτης καί ψεύτης, ἀναιδής, ἄρπαγας, ἀλλοίμονό μου. Λοιδωρός, μισάδελφος καί πολύ φθονερός. Καί φιλάργυρος, προκλητικός, ἐνῶ διέπραξα καί κάθε ἄλλο εἶδος κακίας. Πιστέψτε με, ἀλήθεια τά λέω ὅλα αὐτά. Καί δέν εἶναι καθόλου ἀποκύημα τῆς φαντασίας μου ἢ ἔμπνευση τῆς στιγμῆς».

Καί ὁ ἅγιος Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλὸς ἐξομολογεῖται:

«Ὁ Κύριος νά συγχωρήσει τὰς ἁμαρτίας σας, ἀνίσως ἔχετε ὡσάν ἐμένα, εἰδέ καί δέν ἔχετε, νά σᾶς φυλάγῃ νά μὴν κάνετε. Ἐπαθα μίαν ἀπάτην, ἀδελφοί μου, καί ὅταν ἤμουν νέος ἔλεγα: Ἄς κάμω ἁμαρτίες, ὅπου μπορῶ καί δύναμαι, καί ὡσάν γεράσω, ἔχω καιρόν νά κάμνω καλὰ καί σώνομαι. Τώρα ἐγέρασα καί αἱ ἁμαρτίαι μου ἔκαμαν ρίζες καί δέν μπορῶ νά κάμω κανένα καλό. Κάμνοντας ἀρχήν νά διδάσκω μέ ἤλθε ἕνας λογισμός· ἐδῶ ὅπου περιπατῶ νά ζητῶ νά παίρνω ἄσπρα, διότι ἤμουνα φιλάργυρος καί ἀγαποῦσα τὰ γρόσια, καί τὰ φλουριά περισσότερον».

Ὅποιοιδήποτε ἀκολουθίης τῆς ἐκκλησίας μας κι ἂν διαβάσουμε, θά καταλάβουμε ὅτι ἔχουν γραφτεῖ γιά τελῶνες, γιά πόρνες, γιά ἄσωτους, γιά ληστές. Καμιά δέν γράφτηκε γιά τούς ἐνάρετους καί καθαρούς.

Ὅλες αὐτές οἱ ὁμολογίες τῶν ἁγίων ἴσως νά παραξενέψουν ἐμᾶς τούς καθωσπρέπει χριστιανούς. Πῶς εἶναι δυνατόν, π.χ., νά εἵμαστε ἁμαρτωλότεροι καί ἀπό τούς ἐγκληματίες; Ἐνας σύγχρονος ἁγιορείτης μοναχός τονίζει πῶς μπορεῖ κάποιος πού σκότωσε 10 ἀνθρώπους, νά πάει στόν παράδεισο καί ἄλλος πού ἔκανε 10 θαύματα νά πάει στήν κόλαση. Αὐτό γίνεται γιατί ὁ πρῶτος μπορεῖ νά ἔζησε σ' ἕνα ἄσχημο περιβάλλον, νά κληρονόμησε ἄσχημες καταβολές κ.λπ., καί νά δημιουργήθηκαν τέτοιες καταστάσεις καί περιστάσεις, ὥστε νά σκοτώσει 20 ἀνθρώπους!

Ἀγωνίστηκε ὁμως, πάλεψε καί σκότωσε μόνον 10. Ἐνῶ ὁ δεύτερος πού ἔζησε σέ ἀντίθετο περιβάλλον καί εἶχε ἄλλες προδιαγραφές, νά ἔπρεπε νά κάνει 20 θαύματα. Τό ὅτι ὁμως ἀμέλησε καί περιορίστηκε στά 10 θαύματα, ἦταν ἡ μεγάλῃ του ἁμαρτία. Ἐτσι, στά μάτια τοῦ Θεοῦ ὁ πρῶτος, ἂν καί ἐγκληματίας, δικαιώνεται, ἐνῶ ὁ δεύτερος, ἂν καί θαυματουργός, κατακρίνεται. Μᾶς φαίνεται παράδοξο, ἀλλά ἡ «λογική» τοῦ Θεοῦ δέν μοιάζει μέ τή δική μας.

Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά, ἡ πραγματική ἁμαρτωλότητα δέν εἶναι μόνον ἡ ἐξωτερική συμπεριφορά, ἀλλά ἡ ἐσωτερική διάθεση καί ἐμπάθεια. Καί βέβαια τὰ συμπτώματα πολύ συχνά δέν εἶναι ἀνάλογα τῆς ἐσωτερικῆς παθολογίας καί μᾶς ξεγελοῦν. Μπορεῖ, π.χ. νά εἶναι κανεῖς γεμᾶτος καρκίνο καί νά μὴν αἰσθάνεται τίποτα, κι ἄλλος νά ἔχει χαλασμένο δόντι καί νά ὑποφέρει ἀφάνταστα ἀπό τόν πόνο. Ἀπό τό χαλασμένο δόντι ὁμως ἀπαλλάσσεται κανεῖς πολύ εὐκολα, ἐνῶ ὁ καρκίνος φέρνει γρήγορα τόν θάνατο.

Ὅταν, λοιπόν, ἡ συνειδήσή μας πάφει νά μᾶς ἐλέγχει γιά ἁμαρτίες, ἄς προσέξουμε μήπως αὐτό δέν ὀφείλεται στήν καθαρότητα, ἀλλά στήν κόπωση, στήν ἀμβλυνση καί στήν πώρωση αὐτῆς τῆς συνειδήσεως, ἐξαιτίας τοῦ πλήθους τῶν ἁμαρτιῶν. Ὅταν προσερχόμαστε στήν ἐξομολόγηση καί ὑποστηρίζουμε πῶς δέν ἔχουμε τίποτα, οὔτε καί οἱ ἄλλοι μᾶς πιστεύουν, οὔτε καί μεῖς πιστεύουμε αὐτό πού λέμε. Εἶναι συνηθισμένος ὁ διάλογος:

— Πάτερ, ἂν θέλετε ρωτήστε με...

— Μά ἡ ἐξομολόγηση δέν εἶναι ἀνάκριση. Δέν

ἔχετε κάτι νά πείτε;

— Τί νά πῶ; Οὔτε ἔκλεψα οὔτε σκότωσα...
(Ἀμέσως οἱ δέκα ἐντολές γίνονται δύο!)

— Ξέρετε, δέν εἶναι μόνον ἡ πράξη, ἀλλά καί ἡ παράλειψη ἁμαρτία. Ἔχετε κάποια εὐαισθησία γιά τόν πλησίον σας;

— Ἀ! πάτερ, ἐγώ ὅ,τι μπορῶ κάνω...

Καί ἀρχίζει τότε ὁ αὐτοδικαιωτικός κατάλογος. Ἀπαριθμοῦνται τά καλά μας ἔργα καί οἱ «ἀρετές» μας, γιά νά δείξουμε πόσο «καλοί» εἴμαστε καί πόσο ὑποχρεωμένος (!) εἶναι ὁ Θεός ἀπέναντί μας. Καί τό ἄσχημο εἶναι ὅτι πιστεύουμε πώς ἀπό τώρα ἔχουμε ἐξασφαλίσει οἰκόπεδο στόν παράδεισο. Βο-
λεμένοι, δηλαδή, καί ἐδῶ καί στήν ἄλλη ζωή. Ἄν εἴ-
μαστε ὅμως εἰλικρινεῖς μέ τόν ἑαυτό μας, θά βλέπα-
με τήν ἄβυσσο τῶν ἁμαρτιῶν μας. Θά παρατηρού-
σαμε ὅτι δέν ὑπάρχει ἁμαρτία πού νά μὴν τήν ἔχου-
με κάνει μέ κάποιο τρόπο. Ἐπειδὴ δέν μᾶς συνέλα-
βε ὁ ἀστυνόμος σημαίνει ὅτι εἴμαστε ἐντάξει; Ἐπει-
δὴ εἴμαστε ἔξυπνοι καί καλύπτουμε τή βρωμιὰ μας,
πάει νά πεῖ πώς εἴμαστε στόν σωστό δρόμο; Γιά τόν
Ἰησοῦ Χριστό, δέν ἔχει τόση σημασία ἡ ἀνθρώπινη
συμπεριφορὰ, ἀλλά ἡ κατάσταση τῆς ἀνθρώπινης
καρδιάς. Ἐκεῖ γίνεται ἡ ἁμαρτία. «Ἐκ γάρ τῆς καρ-
δίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροὶ, φόνοι, μοιχεῖαι,
πορνεῖαι, κλοπαί, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι»
(Ματθ. ΙΕ, 19).

Μιά προσεκτικὴ ἐξέταση τοῦ ἑαυτοῦ μας μπο-
ρεῖ νά ἀποβεῖ λυτρωτικὴ. Ὅμως κι ἐδῶ ὑπάρχει μιὰ
παγίδα. Ἀναλογιζόμενοι τίς ἁμαρτίες μας καί τήν
κατάντια μας πολλές φορές κατακλυζόμαστε ἀπό
βαρεῖα αἰσθημάτων ἐνοχῆς. Ἡ κατάσταση αὐτὴ τῆς ἐ-
νοχῆς δέν ἔχει σχέση μέ τήν ἀληθινὴ μετάνοια, ἀλλά
μπορεῖ νά ὀδηγήσει στήν αἵρεση, γιατί δηλώνει: α)
φόβο γιά τήν ἐπερχόμενη τιμωρία ἀπὸ μέρους τοῦ
Θεοῦ (δηλαδή, τελικά, ὁ Θεός δέν εἶναι πατέρας πού
μᾶς περιμένει μέ ἀνοιχτὴ τήν ἀγκαλιά, ἀλλὰ μόνον
ἀδυσώπητος δικαστὴς καὶ σκληρὸς τιμωρός), καί β)
ἁμαρτωλὴ ἔπαρση καὶ ἐγωισμό («πὼς εἶναι δυνατόν
ἐγὼ νά ἔχω κάνει τέτοια ἁμαρτία...!»). Ὁ ἄνθρωπος
πού αἰσθάνεται τύψεις καὶ ἐνοχές, μᾶλλον δύσκολα
μπορεῖ νά δεχτεῖ τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Καί τότε ζητάει
ἐξιλεωτικὲς τιμωρίες.

Ὁ ἄσωτος τῆς παραβολῆς, συναισθανόμενος
τήν κατάστασή του, δέν αἰσθάνεται ἐνοχή, ἀλλὰ λύ-
πη. Λύπη γιά τήν κατάστασή του· λύπη γιατί ἔθλιψε
τόν πατέρα του καὶ δέν στάθηκε ἄξιός τῆς ἀγάπης

του. Γνωρίζει πώς ο πατέρας του συνεχίζει να τον αγαπάει. Έχει την βεβαιότητα ότι θα τον ξαναδεχτεί, γι' αυτό και παίρνει την απόφαση να επιστρέψει.

7. ΑΥΤΟΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΚΡΙΤΙΚΗ

Όπως σημειώσαμε και πιο πάνω, πολλοί προσερχόμενοι στην εξομολόγηση, δεν γνωρίζουμε πολλά πράγματα ή δεν έχουμε κάτι να πούμε και φέρνουμε σάν δικαιολογία την αδύναμη μνήμη μας. Γι' αυτό και ζητάμε από τον ιερέα να μας βοηθήσει. Όπως όμως λέει ο π. Άλέξανδρος Έλτσιανίνωφ, «ή αδύναμη μνήμη και ή ξεχασιά δεν αποτελεί πάντα δικαιολογία. Μπορεί να προέρχεται από έλλειψη σοβαρότητας απέναντι στην άμαρτία, από την πώρωσή μας. Η άμαρτία πού βαραίνει τη συνείδησή μας δεν θά ξεχαστεί».

Είναι απαραίτητο πρίν προσέλθουμε στον πνευματικό, να καθίσουμε σ' ένα ήσυχο μέρος, να προσευχηθούμε θερμά στον Θεό να μας δώσει αληθινή μετάνοια, να φωτίσει τά κρυπτά των καρδιών μας και να κάνουμε μιά όσο τό δυνατόν τίμια βυθοσκόπηση. Ένας από τούς κύριους σκοπούς αυτού του μικρού βιβλίου είναι να βοηθήσει σέ μιά καλύτερη προετοιμασία και σ' έναν τίμιο αυτοέλεγχο. Στην προσπάθειά μας αυτή θά μάς βοηθήσουν πολύ μερι-

κά κείμενα τῆς ἐκκλησίας μας, ὅπως π.χ. ἡ ἀνάγνωση τῶν 10 ἐντολῶν καί τῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλίας τοῦ Κυρίου. Ἐπίσης ἡ ἀνάγνωση τῶν εὐχῶν τῆς θείας μεταλήψεως κ.ἄ. Ὅλ' αὐτά εἶναι ἕνας καθρέπτης μέσα ἀπὸ τὸν ὁποῖο μπορούμε νά δοῦμε τὸν ἐσωτερικό μας κόσμος, ὅπως ἐπίσης καί ποιές πράξεις ἢ καταστάσεις εἶναι ἁμαρτωλές καί τίς ἀγνοοῦμε. Πόσοι ἀπὸ μᾶς ἐξομολογούμεστε ἀσήμεντα πράγματα καί ἀφήνουμε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου;

Μιά σημαντική μερίδα ἀνθρώπων νοιώθουν ἀπόγνωση ἀπὸ τὸ πλῆθος ἢ τὸ μέγεθος τῶν ἁμαρτιῶν τους. Πιστεύουν πὼς δέν ὑπάρχει ἐλπίδα σωτηρίας, ἢ πὼς οἱ ἁμαρτίες τους εἶναι τόσο μεγάλες καί φοβερές, πού θά καταπλήξουν τὸν πνευματικό. Αὐτὴ ἡ διαπίστωση εἶναι μιά ἀπὸ τίς αἰτίες πού πολλοὶ συγγραφεῖς — μέ κυριότερο ἐκπρόσωπο τὸν ἅγιο Νικόδημο τὸν Ἀγιορείτη — καταγράφουν στὰ ἔργα τους τὰ σχετικά μέ τὴν ἐξομολόγηση, ὅλων τῶν λογιῶν τίς ἀνθρώπινες ἁμαρτίες, τοὺς τρόπους, δηλαδή, μέ τοὺς ὁποίους ἀπομακρύνεται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν Θεό. Πολλοί, π.χ. πιθανόν νά σκανδαλίζονται ἀπὸ τὸ «Ἐξομολογητάριον» τοῦ ἁγίου Νικοδήμου, ὅπου καταγράφονται λεπτομερέστερα καί οἱ πιὸ ἀπίθανες ἁμαρτίες. Ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁμως, μέ τὴν ποιμαντική εὐαισθησία πού τὸν διακρίνει, καί ἀνταποκρινόμενος στὶς πνευματικές ἀνάγκες τῆς ἐποχῆς του, προσφέρει μιά σπουδαιότατη ὑπηρεσία. Ὅχι μόνον βοηθᾷ σέ μιά γνήσια αὐτοκριτική καί σωστή προετοιμασία, ἀλλὰ παράλληλα δίνει θάρρος κι ἐλπίδα στὸν ἁμαρτωλὸ ἄνθρωπο, πού βρίσκεται στὰ ὅρια

τῆς ἀπόγνωσης. Τοῦ δείχνει, δηλαδή, ὅτι ἡ ἐκκλησία γνωρίζει καλὰ τὴν ἀνθρώπινη ἁμαρτωλότητα· ὅτι οἱ δικές του «φοβερές» ἁμαρτίες δέν εἶναι ἄγνωστες γιὰ τὴ μητέρα μας ἐκκλησία· καί ὅτι εἶναι λάθος νά πιστεῦει πὼς μόνον αὐτὸς εἶναι κάποιος... τέρας!

Αὐτὴ καί μόνον ἡ ἀνάγκη, πού σήμερα μέ τὴν ἀμβλυνση τῶν συνειδήσεων γίνεται ἐπιτακτικότερη, μᾶς παρακινεῖ νά καταγράψουμε μερικές ἀπὸ τίς ἁμαρτίες, πού πιστεύουμε ὅτι θά βοηθήσουν σέ μιά καλύτερη προετοιμασία.

Ὅπως γράφει ὁ π. Ἀλέξανδρος Σμέμαν, ὅλες οἱ ἁμαρτίες συνοφίζονται σέ μιά βασική ἁμαρτία: Στὴν ἔλλειψη ἀληθινῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεό, πιστεως σ' Αὐτόν καί ἐλπίδας πάνω σ' Αὐτόν. Τὴν ἐξαγορευομένη μας μπορούμε νά τὴν ὑποδιαίρεσουμε σέ τρεῖς βασικούς τομεῖς:

Α'. Η ΣΧΕΣΗ ΜΑΣ ΜΕ ΤΟΝ ΘΕΟ

Ἐλλειψη ζωντανῆς σχέσης μέ τὸν Θεό.

Κλονισμός πίστεως κι ἐμπιστοσύνης στὸν Θεό καί στὴν πρόνοιά Του, στὶς ὁποιοσδήποτε δυσκολίες.

Ζητήματα πίστεως, ἀδυναμίας, ἀμφιβολίας, ὀλιγοπιστίας.

Ἀδιαφορία γιὰ τὴν προσευχή, νηστεία, θεία λατρεία, ἐκκλησιασμό, συχνή θεία μετάληψη.

Ἀδιαφορία γιὰ τὴ μελέτη τῆς ἁγίας Γραφῆς καί πνευματικῶν βιβλίων.

Γογγυσμός κατὰ τοῦ Θεοῦ, βλασφημία ἢ λογιμοί βλασφημίας.

Ὅρκος, ἐπιорκία, ψευδορκία, ταξίματα.

Μαγεία, μαντεία, αστρολογία, κ.λπ., πίστη
στίς προλήψεις, στην τύχη, στά όνειρα.

Όλα αυτά τά άμαρτήματα έχουν τό καθένα τή
σοβαρότητά τους. Θά σταθοΰμε μόνον σέ τρία άπ'
αυτά, στά όποία οί χριστιανοί δέν δίνουν τόση ση-
μασία: I) Τό πρώτο είναι τό θέμα τής θείας μεταλή-
ψεως. Η πλειοψηφία τών χριστιανών ζοΰν μακριά
άπό τό ποτήριον τής ζωής, πολλές φορές χωρίς λόγο.
Θά σημειώσουμε στό τέλος πιό πολλά γιά τό θέμα
αυτό. Έδω θά άρκεστοΰμε μόνον νά τονίσουμε πώς
ή άποφυγή τής θείας κοινωνίας είναι περιφρόνηση
τής θυσίας του Χριστού καί βέβαια μεγάλη άμαρτία.
II) Τό δεύτερο είναι ή προσευχή. Συνήθως στην έξο-
μολόγηση μιλάμε σχολαστικά γιά τή νηστεία, ή γιά
άλλα άσήμαντα πράγματα καί δέν αναφέρουμε κα-
θόλου τό θέμα τής προσευχής, μέ τήν όποία έχουμε
πάρει διαζύγιο. Οΰτε βέβαια γιά τήν άμέλειά μας
κατά τήν ώρα τής προσευχής. Κι έπειτα άποροΰμε
γιά τήν κατάστασή μας. Πώς μπορούμε όμως χωρίς
τή συχνή θεία κοινωνία καί διαρκή επικοινωνία μέ
τόν Θεό νά προχωρήσουμε; Έλεγε κάποιος ιερέας
πολύ σοφά: «Άν θέλεις νά δεις πόση άγιότητα ή
πνευματικότητα διαθέτει κάποιος, ρώτησέ τον πόσο
προσεύχεται!» Δέν είναι τυχαίο πώς όλοι άνεξαίρε-
τως οί άγιοί μας ήταν άνθρωποι προσευχής. Τό κυ-
ριότερο έργο τους ήταν ή προσευχή, κάτι πού γιά
μάς είναι πάρεργο. III) Τέλος, τό θέμα τής μαγείας.
Είναι μιά μεγάλη πληγή. Χιλιάδες άνθρωποι τρέχουν
σέ μάγους, σέ καφετζοΰδες, σέ χαρτορίχτρες, σέ ά-

στρολόγους, ή σέ «φωτισμένες» καί όραματίστριες.
Πηγαίνουν έλαφροά τή καρδιά, άγνοώντας ότι αυτό
άποτελει τή χειρότερη βλασφημία κατά του Θεοΰ,
τήν άρνηση του βαπτίσματος, τή συνεργασία μέ τόν
σατανά.

Β'. Η ΣΧΕΣΗ ΜΑΣ ΜΕ ΤΟΝ ΠΑΝΘΕΙΟΝ

Έλλειψη αγάπης γιά τόν πλησίον, άδιαφορία
γι' αυτόν, ύποτίμηση, περιφρόνηση.

Μίσος, φθόνος, χαιρεκακία, έχθρα, μνησικακία,
εκδικητικότητα, άνταπόδοση κακού, σκληρότητα,
άσυγχωρησία, πικρία, ζήλεια.

Έριστικότητα, φιλονεικία, κατάρες, ύβρεις,
ειρωνεία, εμπαιγμός, κοροϊδία, χειροδικία, φόνος.

Κατάκριση, καταλαλιά, ιεροκατηγορία, συκο-
φαντία, ραδιουργία, καχυποψία.

Ψεύδος, άνειλικρίνεια, άνεντιμότητα.

Κλοπή, κατάχρηση, καταστροφή ξένης περιου-
σίας, κακομεταχείριση τής δημιουργίας του Θεοΰ.

Άγνωμοσύνη, άχαριστία, αναίδεια, θρασύτητα,
έλλειψη σεβασμοΰ σέ γονεΰς, προϊσταμένους, ιερείς,
κ.λπ.

Σκανδαλισμός άλλων με τή ζωή μας, τή συ-
μπεριφορά μας, τήν προκλητική εμφάνιση.

Παράλειψη καλού κι έλεημοσύνης.

ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Έλλειψη αγάπης, πνεύματος θυσίας, ύποχω-
ρητικότητας κι άλληλοκατανόησης.

Ἐλλειψη ἐνδιαφέροντος, καλωσύνης καὶ χρόνου γιὰ τὴν σύζυγο καὶ τὰ παιδιά.

Ἐριστικότητα, πείσμα, ὑπονόμευση συζύγου.

Ἀδιαφορία γιὰ τὴν ἀνατροφή καὶ χριστιανικὴ ἀγωγή τῶν παιδιῶν.

Παράλογες καὶ ἐγωιστικὲς ἀπαιτήσεις ἀπὸ σύζυγο καὶ παιδιά.

Ἄκαιρες, πιστικὲς καὶ ἀδικαιολόγητες ἐπεμβάσεις στὴ ζωὴ καὶ στίς ἀποφάσεις τῶν παιδιῶν, ἢ στίς οἰκογενεῖς τους. Ὑπονόμευση τῶν προσπαθειῶν τους καὶ τοῦ δεσμοῦ τους.

Μοιχεία.

ΣΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

Ἀπάτη, νοθεΐα στὴν ἐργασία ἢ στό ἐμπόρευμα.

Αἰσχροκέρδεια, κατάχρηση, παρανομία, τοκογλυφία, ἀπόκρυψη ἐμπορευμάτων, κλοπὴ.

Ἀνεντιμότητα στίς συναλλαγές, δολιότητα ἐπαγγέλματος.

Κακομεταχείριση, ἐκμετάλλευση, ἀδικία σὲ βάρος τῶν ὑπαλλήλων, ἐργατῶν, ὀφισταμένων.

Προσωποληψία.

Κι ἐδῶ ἂν προσπαθήσουμε νὰ ἀναλύσουμε τὴ σοβαρότητα καὶ τοὺς καρπούς τῆς κάθε ἁμαρτίας, θὰ χρειάζονταν τόμοι ὁλόκληροι. Δίχως νὰ θέλουμε νὰ παραβλέψουμε ἢ νὰ ὑποτιμήσουμε καμιὰ ἁμαρτία, θὰ σταθοῦμε καὶ πάλι σέ τρεῖς, πού ταλαιπωροῦν ἰδιαίτερα τίς ψυχές μας, ἀλλὰ δέν δίνουμε μεγάλη σημασία.

Ι) Ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία τῶν ἀνθρώπων ἔχουμε κάποιο μικρὸ ἢ μεγάλو πρόβλημα στίς διαπροσωπικὲς σχέσεις. Γιὰ ἀσήμαντες ἀφορμές πολλές φορές, ἐρχόμαστε σέ προστριβές μέ τοὺς ἄλλους. Μιά ἀθῶα κουβέντα, ἢ μιὰ σπιθαμὴ γῆς, γίνεται αἰτία συχνά νά καταστραφοῦν φιλίες, ἢ συγγενικοὶ δεσμοί. Ὁ ἐγωισμὸς καὶ ἡ κακία μᾶς κατακλύζουν καὶ δείχνουμε μιὰ δαιμονικὴ σκληρότητα, ἓνα σατανικὸ πείσμα. Ἐτσι φτάνουμε πολλοὶ στὸν πνευματικὸ, ἐξομολογοῦμαστε ἓνα σωρὸ ἀσήμαντες λεπτομέρειες καὶ δέν θεωροῦμε σημαντικὸ νά ὁμολογήσουμε τὴν ἔλλειψη ἀγάπης καὶ τὴ σκληρότητά μας· ὅτι π.χ. ἔχουμε διακόψει τὴν ἐπικοινωνία μέ τὸν ἀδελφὸ μας, τὸν γείτονα, τὸν φίλο, τὸν συγγενή· ὅτι δέν τοῦ λέμε οὔτε «καλημέρα». Ἡ καὶ ἂν τὰ ἐξομολογούμεστε, τό κάνουμε ψυχρά καὶ τυπικά, σὰν νὰ μὴν συμβαίνει τίποτα· περισσότερο γιὰ νὰ δείξουμε πόσο ἄδικο ἔχει ὁ ἄλλος καὶ πόσο δίκιο ἐμεῖς. Οἱ πνευματικοὶ πολὺ συχνά εἶναι μάρτυρες μιᾶς δαιμονικῆς κατάστασης. Μᾶς συστήνουν, δηλαδή, νά προσπαθήσουμε νὰ συμφιλιωθοῦμε μέ τὸν πλησίον μας, ἢ τὸν ἐχθρό μας καὶ μεῖς ἀπαντᾶμε ἀναιδέστατα: «Μέχρι νὰ πεθάνω δέν θὰ τοῦ μιλήσω! Δέν θέλω νὰ τὸν δῶ στὰ μάτια μου! Οὔτε στὴν κηδεῖα μου θέλω νὰ ῥθει!» Εἶναι ὁμως αὐτὸ ἐξομολόγηση; Ὑπάρχει σ' αὐτὰ τὰ λόγια ὑποψία μετάνοιας; Κι ἔχουμε ἔπειτα τὴν ἀπαίτηση νὰ μᾶς ἐπιτρέψει ὁ πνευματικὸς νὰ συμμετάσχουμε στὴ θεία κοινωνία, τὴ στιγμὴ πού αὐτὴ τὴν θεία κοινωνία τὴν ἀρνούμαστε καὶ τὴν ὑπονομεύουμε. Ἡ ἀρρώστια αὕτη εἶναι τόσο φοβερή,

πού απαιτείται θερμή προσευχή. Στο γεροντικό, μάλιστα, υπάρχει τό ἐξῆς περιστατικό:

«Πῆγαν κάποιοι ἀδελφοί στὸν Ἀββᾶ Ἀντώνιο καί τοῦ λέγουν: «Πές μας κάτι, πῶς νά σωθοῦμε». Τούς ἀποκρίνεται ὁ γέρον: «Ἀκούσατε τὴ Γραφή; Σᾶς ἀρκεῖ αὕτη». Ἐκεῖνοι δέ τοῦ λέγουν: «Καί ἀπό σένα θέλουμε νά ἀκούσουμε κάτι, πάτερ». Τούς λέγει τότε ὁ γέρον: «Τό Εὐαγγέλιο γράφει: “Ἐάν τις σέ ραπίσῃ εἰς τὴν δεξιάν σιαγónα, στρέφον αὐτῷ καί τὴν ἄλλην”». Τοῦ λέγουν: «Δέν μπορούμε νά τό κάμουμε αὐτό». Τούς ἀποκρίνεται ὁ γέρον: «Ἄν δέν μπορεῖτε νά στρέψετε καί τὴν ἄλλη, τουλάχιστον ἄς ὑπομείνετε τό ράπισμα στή μιά». Τοῦ λέγουν: «Οὔτε αὐτό μπορούμε». Λέγει ὁ γέρον: «Ἄν καί αὐτό δέν τό μπορεῖτε, μὴν ἀνταποδώσετε τό χτύπημα». Καί τοῦ εἶπαν: «Οὔτε αὐτό τό μπορούμε». Τότε λέγει ὁ γέρον στὸν μαθητή του: «Κάμε τους λίγη κουρκούτη, γιατί εἶναι ἀνήμποροι». Καί τούς λέγει: «Ἄν αὐτό δέν τό μπορεῖτε καί ἐκεῖνο δέν τό θέλετε, τί νά σᾶς κάμω; Προσευχὴ χρειάζεται».

Τέλος, ἄς μὴν ξεχνᾶμε πῶς ὁ ἴδιος ὁ Χριστός θεωρεῖ τὴν ἁμαρτία αὐτὴ ὡς τό μόνο ἐμπόδιο γιὰ τὴ συμμετοχὴ στὴν θεία κοινωνία: «Ἐάν οὖν προσφέρῃς τό δῶρόν σου ἐπὶ τό θυσιαστήριον κάκει μνησθῇς ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες τό δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καί ὕπαγε διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καί τότε ἐλθὼν πρόσφερε τό δῶρόν

σου». Δηλαδή, «ὅταν προσφέρεις τό δῶρο σου στό ναό κι ἐκεῖ θυμηθεῖς πῶς ὁ ἀδελφός σου ἔχει κάτι ἐναντίον σου, ἄφησε ἐκεῖ, μπροστά στό θυσιαστήριον τοῦ ναοῦ τό δῶρο σου, καί πῆγαινε νά συμφιλιωθεῖς πρῶτα μέ τόν ἀδελφό σου, καί ὕστερα ἔλα νά προσφέρεις τό δῶρο σου» (Ματθ. Ε, 23-24). Ὁ δέ ἅγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλός λέει χαρακτηριστικά:

«Δύο ἄνθρωποι ἦλθαν μίαν φοράν καί ἐξωμολογήθηκαν εἰς τοῦ λόγου μου, Πέτρος καί Παῦλος, καί νά ἰδῆτε πῶς τούς διώρθωσα καλὰ ἢ κακὰ — ἐγὼ σᾶς φανερώνω τὴν καρδίαν μου. Μοῦ λέγει ὁ Πέτρος: Ἐγώ, πνευματικέ, ἀπό τόν καιρό πού ἐγεννήθηκα ἕως τώρα ἐνήστευα, ἐπροσευχόμουν πάντοτε, ἔκαμα τόσες ἐλεημοσύνες εἰς τούς πτωχοὺς, ἔφτιασα μοναστήρια, ἐκκλησίες καί ἄλλα πολλά καλὰ ἔκαμα, τόν ἐχθρόν μου δέν τόν συγχωρῶ. Ἐγὼ ὁμως τόν ἀποφάσισα διὰ τὴν Κόλασιν καί ἂν τύχῃ καί ἀπόθανε νά μὴν τόν θάψουν ἀλλὰ νά τόν ρίψουν εἰς τὴν στράταν νά τόν φάγουν οἱ σκύλοι. Ἐρχεται καί ὁ Παῦλος καί μοῦ λέγει: Ἐγὼ ἀπό τόν καιρό ὅπου ἐγεννήθηκα ποτέ κανένα καλόν δέν ἔκαμα, ἀλλὰ μάλιστα ἔχω καμωμένα τόσα φονικά, ἐπόρνευσα μέ τόσες γυναῖκες, ἔκλεψα τόσα πράγματα τοῦ κόσμου, ἔκαψα ἐκκλησίες, μοναστήρια, ὅλα τά κακὰ ὅπου νά ἔγιναν εἰς τόν κόσμον ἐγὼ τά ἔκαμα, μά τόν ἐχθρόν μου τόν συγχωρῶ. Νά ἰδῆτε τί ἔκαμα εἰς αὐτόν. Ἐγὼ εὐθύς τόν ἀγκάλιασα καί τόν ἐφίλησα, τοῦ ἔδωσα καί ἄδειαν εἰς τρεῖς ἡμέρες νά μεταλάβῃ. Καλὰ τούς διώρθωσα ἢ

κακά; Φυσικά θέλετε νά μέ κατηγορήσετε καί νά μου εἰπῇτε: Ὁ Πέτρος ὅπου ἔκαμε τόσα καλά, καί διατί δέν ἐσυγχώρησε τόν ἐχθρόν του, διά τόσον ὀλίγον πρᾶγμα τόν ἀποφάσισες διά τήν Κόλασιν καί νά τόν φάγουν καί οἱ σκύλοι; Καί ὁ Παῦλος ὅπου ἔκαμε τόσα, καί διατί συγχωρᾷ τόν ἐχθρόν του τόν ἐσυγχώρησες καί τοῦ ἔδωκες ἄδειαν νά μεταλάβῃ εἰς τρεῖς ἡμέρες; Ναί, ἀδελφοί μου, ἔτσι ἔκαμα. Καί θέλετε νά καταλάβετε μέ τί ὁμοιάζει ὁ Πέτρος; Καθώς μέσα εἰς ἑκατό ὀκάδες ἀλεύρι βάνεις ὀλίγον προζύμι καί ἔχει τόσην δύναμιν τό προζύμι ἐκεῖνο καί γυρίζει τέσ ἑκατό ὀκάδες τό ζυμάρι καί τό κουφίζει ὅλο, ἔτσι εἶναι καί ὅλα τὰ καλά ἐκεῖνα ὅπου ἔκαμεν ὁ Πέτρος; μετ' ἐκείνην τήν ὀλίγην ἔχθραν ὅπου δέν ἐσυγχώρησεν τόν ἐχθρόν του, τὰ ἐγύρισε καί τὰ ἔκαμε φαρμάκι τοῦ Διαβόλου. Καί ἔτσι τόν ἀποφάσισα διά τήν Κόλασιν νά καίεται μαζί μέ τόν Διάβολον πάντοτε. Ὁ Παῦλος πάλιν μέ τί ὁμοιάζει; Εἶναι ἕνα βουνό λινόξυλα καί βάνεις ἕνα μικρόν κερί ἀναμμένο καί τό κατακαίει ὅλο ἐκεῖνο τό βουνό ἐκείνην ἡ ὀλίγη φλόγα. Ἔτσι εἶναι καί ὅλα τὰ ἁμαρτήματα τοῦ Παύλου ὡσάν τό βουνό τὰ λινόξυλα καί ἡ συγχώρησις ὅπου ἔκαμε τοῦ ἐχθροῦ του εἶναι ὡσάν τό κερί ὅπου ἔκαψε πάλιν ὅλα τὰ λινόξυλα, ἤγουν τέσ ἁμαρτίες, καί τόν ἀποφάσισα διά τόν Παράδεισον νά χαίρεται πάντοτε. Ἐξομολογᾶσθε; Πῶς πηγαίνετε; Ἄν εἴστε χριστιανοί, πρέπει νά ἐξομολογᾶσθε».

II) Ἄς σταματήσουμε καί σέ μιάν ἄλλη φοβερή ἁμαρτία, τήν κατάκριση, πού ἀνθεῖ ἰδιαίτερα στά «χριστιανικά» περιβάλλοντα. Ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶναι κατηγορηματικός: «Μή κρίνετε, ἵνα μή κριθῆτε» (Ματθ. Ζ, 1). Ἐμεῖς ὅμως δέν χάνουμε «ὕκαιρία γιά νά κατακρίνουμε. Λησμονοῦμε πῶς ἡ κρίση ἀνήκει μόνο στόν Θεό. Γι' αὐτό καί ἡ κατάκριση εἶναι ἀντιποίηση ἀρχῆς. Σήμερα ἔχει γίνει τῆς μόδας νά μιλάμε γιά τόν ἀντίχριστο συνεχῶς. Ὅλοι σχεδόν ψάχνουμε δεξιά κι ἀριστερά νά ἐντοπίσουμε τά ἴχνη τοῦ ἀντίχριστου. ἀνησυχοῦμε· ἀναζητοῦμε τρόπους γιά νά προφυλαχθοῦμε. ἐπισημαίνουμε «σημεῖα» καί ἀναλύουμε προφητείες γιά τόν ἐπικείμενο ἐρχομό του. ὀργανώνουμε συλλαλητήρια ἐναντίον του· ἀναρωτιόμαστε ποιός εἶναι, πῶς θά 'ναι κ.λπ. Ὁ ἅγιος Ἀναστάσιος ὁ Σιναΐτης ἀνατρέπει ὅλη αὐτή τήν προβληματική μας, λέγοντας ἕνα φοβερό λόγο: «Ἐκεῖνος πού κρίνει πρὶν ἀπό τήν παρουσία τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ὁ ἀντίχριστος, γιατί ἀρπάζει τό ἀξίωμα τοῦ Χριστοῦ!»

Ἀξίζει νά ἀναφέρουμε κι ἕνα ἐκπληκτικό περιστατικό ἀπό τόν Εὐεργετινό, πού δείχνει πῶς καί μόνη ἡ κατάκριση μπορεῖ νά μᾶς πᾶει στήν κόλαση, ἀλλά καί ἡ ἔλλειψή της νά μᾶς ὀδηγήσει χωρίς κόπο στόν Παράδεισο:

«Κοντά σ' ἕναν γέροντα κατοικοῦσε ἕνας ἀδελφός, ὁ ὁποῖος ἦταν ἀμελής στή μοναχική του ζωή. Ὅταν δέ ἐπρόκειτο νά κοιμηθεῖ, στίς τελευταῖες στιγμές τῆς ζωῆς του, ἤλθαν κοντά του γιά νά τοῦ συμπαρασταθοῦν καί μερικοί ἄλλοι μο-

ναχοί. Ὁ γέροντας ὁμως ἔβλεπε μέ ἔκπληξη, ὅτι ὁ μοναχός ἦταν χαρούμενος καί γελαστός. Γιὰ νά ὠφελήσει καί τούς ἄλλους, ὁ γέροντας τόν ρώτησε: «Ἀδελφέ, ὅλοι γνωρίζουμε ὅτι ἡσούν ιδιαίτερα ἀμελής στόν ἀγώνα καί στήν ἀσκησή σου. Πῶς λοιπόν τώρα ἐτοιμάζεσαι νά φύγεις μέ τόσο εὐχάριστη διάθεση;» Καί ἀποκριθῆκε ὁ μοναχός: «Πράγματι, πάτερ, λές ἀλήθεια. Πλήν ὁμως, ἀπό τότε πού ἔγινα μοναχός δέν κατέκρινα κανέναν ἀνθρωπο, δέν κράτησα κακία σέ κανέναν, ἀλλά καί ἄν ποτέ φιλονίκησα μέ κάποιον ἐπιδίωξα τήν ἴδια ὥρα νά συμφιλιωθῶ. Σκέπτομαι, λοιπόν, νά πῶ στόν Θεό: Κύριε σύ εἶπες, μή κρίνετε, ἵνα μή κριθῇτε· καί ἄφετε καί ἀφεθήσετε ὑμῖν...». Τοῦ εἶπε τότε ὁ γέροντας: “Ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ ἅς εἶναι μαζί σου, παιδί μου. Γιατί χωρίς κόπο κέρδισες τή σωτηρία σου”».

III) Τέλος, ἅς θίξουμε μέ λίγα λόγια καί τό ἀμάρτημα τοῦ σκανδαλισμοῦ, πού σήμερα τό θεωροῦμε παρωνυχίδα. Σκανδαλίζουμε τούς ἄλλους μέ χίλιους δυό τρόπους, μέ τήν ἀσυνέπεια λόγων καί πράξεων μας, μέ τή γλώσσα μας, τήν ἀπροσεξία, τήν ἀνεντιμότητα, τήν ἀστατη ζωή μας, τήν προκλητική ἐμφάνισή μας. Καί ἐδῶ ὁ Χριστός εἶναι κάτι παραπάνω ἀπό κατηγορηματικός. Ἄς θυμηθοῦμε τί εἶπε γιά τά σκάνδαλα καί τούς σκανδαλοποιούς. Ἰσως νά φαίνεται ὑπερβολικό, ἀλλά ὁ Χριστός μεταξὺ μῆς ἄλλης φοβερῆς ἀμαρτίας, τῆς αὐτοκτονίας, καί τοῦ σκανδαλισμοῦ, φαίνεται νά προτείνει τήν πρώτη: «Ἀνένδεκτόν ἐστὶ τοῦ μή ἔλθειν τά σκάνδαλα· οὐαί

δέ δι’ οὗ ἔρχεται. Λυσιτελεῖ αὐτῷ εἰ λίθος μυλικός περιέκειται περί τόν τράχηλον αὐτοῦ καί ἔρριπται εἰς τήν θάλασσαν». Δηλαδή, «Εἶναι ἀδύνατον νά μὴν ἔλθουν τά σκάνδαλα· ἀλλοίμονον ὁμως σ’ ἐκείνον πού τά προκαλεῖ. Εἶναι προτιμότερο γι’ αὐτόν νά κρεμάσει μιὰ μυλόπετρα στόν λαιμό του καί νά ριχτεῖ στή θάλασσα» (Λουκ. ΙΖ, 1-2).

Γ'. Η ΣΧΕΣΗ ΜΑΣ ΜΕ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΜΑΣ

Ἀδιαφορία γιά τήν πνευματική ζωή καί κατάρτισή μας.

Ἀνευθυνότητα, ραθυμία, ἀκηδία, ἀμέλεια.

Διασκεδάσεις, χαρτοπαιξία, γαστριμαργία, λαιμαργία, μέθη, ναρκωτικά.

Φιλαργυρία, ἀπληστία, πλεονεξία, πλοῦτος, καταναλωτική μανία, πολυτέλεια, ἐπιδίωξη βολέματος, ἀτομισμός.

Ὑποκρισία.

Αἰσχρολογία, ἀργολογία, φλυαρία.

Θυμός, ὀργή.

Ὑπερηφάνεια, οἷση, ἐγωισμός, ὑπεροψία, ματαιοδοξία, κενοδοξία, φιλαρχία, φιλοπρωτεία, μεγαλομανία, μεγαλοστομία, φιλαρέσκεια, ἐπιδίωξη ἐπαίων, πείσμα, ἰσχυρογνωμοσύνη, δαιμονική αὐτοπεποίθηση, ἰδιοτροπία.

Ἀμαρτίες καί πειρασμοί τῆς σάρκα. Ἐλλειψή σεβασμοῦ στό σῶμα, πού εἶναι ναός τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἀνάγνωση ἀνήθικων περιοδικῶν, βιβλίων κ.λπ. ἢ θέαση ἀνήθικων κινηματογραφικῶν, θεατρικῶν,

τηλεοπτικῶν ἔργων.

Ἀνήθικες σκέψεις, λογισμοί, φαντασίες.

Πορνεία, μοιχεία, αὐνανισμός, κ.λπ. σαρκικά ἁμαρτήματα.

Ἐκτρωση.

Κι ἐδῶ εἶναι ἀναγκαῖο νά κάνουμε κάποιες παρατηρήσεις. Πολλοί ἄνθρωποι πού ἔχουν πέσει σέ σαρκικές ἁμαρτίες, δέν μιλοῦν γι' αὐτές στήν ἐξομολόγηση, γιατί τίς θεωροῦν «φυσικές». Μάλιστα πολλοί ἀπ' αὐτούς προτείνουν στήν ἐκκλησία νά... προσαρμοστεί στίς σύγχρονες ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου καί νά ἀλλάξει τήν ἠθική της! Ἡ ἠθική ὅμως τῆς ἐκκλησίας δέν εἶναι φοῦρνος τοῦ Χότζα γιά νά ἀλλάξει σύμφωνα μέ τά βίτσια τοῦ καθενός. Ἡ ἠθική τῆς ἐκκλησίας δέν εἶναι διαπραγματεύσιμη. Δέν ἔχει ἀνάγκη ἡ ἐκκλησία ἀλλαγῆς, ἀλλά ἐμεῖς.

Ἄλλοι πάλι ἀντίθετα, θεωροῦν τίς ἁμαρτίες τῆς 7ης ἐντολῆς, δηλαδή τίς σαρκικές ἁμαρτίες, σοβαρότερες ἀπό τίς ἄλλες. Καί ἔτσι ἡ ντρέπονται νά ἐξομολογηθοῦν, ἢ ὅταν ἐξομολογοῦνται στέκονται μέ ἐπιμονή μόνον σ' αὐτές ἀφήνοντας ἄλλες πού μπορεῖ νά εἶναι βαρύτερες στά μάτια τοῦ Θεοῦ. Ἄς μήν ξεχνᾶμε ὅμως, πώς ὁ Χριστός, χωρίς νά παραθεωρεῖ τή συγκεκριμένη ἁμαρτία, στάθηκε μέ ἰδιαίτερη συμπάθεια καί ἔδειξε μεγάλη εὐαισθησία στούς πόρνους. Δέν ἔκανε τό ἴδιο ὅμως μέ τούς ὑποκριτές καί τούς φιλάργυρους. Στούς πρώτους μάλιστα ἀπηύθυνε τά φοβερά ἐκεῖνα «οὐαί» καί τήν φράση: «Ἀμήν λέγω ὑμῖν ὅτι οἱ τελῶναι καί αἱ πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τήν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ», δηλαδή, «σᾶς βεβαιώ-

νω πώς οἱ τελῶνες καί οἱ πόρνες θά μποῦν πρίν ἀπό σᾶς στή βασιλεία τοῦ Θεοῦ» (Ματθ. ΚΑ, 31). Γι' αὐτό καί ἡ ἐκκλησία ἔχει νά ἐπιδείξει ἕνα πλήθος ἁγίων, πού τό πάθος αὐτό δέν μπόρεσε νά σταθεῖ ἐμπόδιο στόν δρόμο τους. Πολύ ωραία σημειώνει ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος:

«Εἶδα ψυχές πού ἔρρεπαν μέ μανία στούς σαρκικούς ἔρωτες. Αὐτές λοιπόν ἀφοῦ ἔλαβαν ἀφορμή μετανοίας ἀπό τή γεύση τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἔρωτος, μετέστρεψαν αὐτόν τόν ἔρωτα σέ ἔρωτα πρὸς τόν Κύριον. Ἔτσι ξεπέρασαν ἀμέσως κάθε αἴσθημα φόβου καί ἐγκεντρίστηκαν στήν ἀπληστη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτό καί ὁ Κύριος στήν ἀγνή ἐκεῖνη πόρνη δέν εἶπε ὅτι ἐφοβήθηκε, ἀλλά ὅτι «ἠγάπησε πολύ» καί κατώρθωσε εὐκολα νά ἀποκρούσει τόν ἕναν ἔρωτα μέ τόν ἄλλον».

Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά ὁ Χριστός δέν στέκεται στήν ἁμαρτία πού γίνεται μόνο μέ τό σῶμα, ἀλλά πάει πολύ βαθύτερα: «Εγώ δέ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τό ἐπιθυμῆσαι αὐτήν, ἥδη ἐμοίχευσεν αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ», δηλαδή, «Εγώ σᾶς λέω πώς ὅποιος βλέπει μία γυναῖκα μέ πονηρή ἐπιθυμία, ἔχει κιόλας διαπράξει μέσα του μοιχεία μέ αὐτήν» (Ματθ. Ε, 28). Ἐπομένως, σύμφωνα μέ τά λόγια τοῦ Κυρίου, ὅλοι εἵμαστε παραβάτες τῆς 7ης ἐντολῆς. Καί γιά νά εἵμαστε εἰλικρινεῖς, ἂν θέλουμε νά μετρήσουμε τίς καθημερινές μας πορνείες, θά χρειαζόμασταν.... ἠλεκτρονικό ὑπολογιστή!

Ἄν δοῦμε εὐρύτερα τό ἀμάρτημα αὐτό, θά ἀντιληφθοῦμε ὅτι πορνεία εἶναι κάθε χρησιμοποίηση τοῦ ἄλλου ἀνθρώπου γιά δικό μας ὄφελος, γιά δική μας ἱκανοποίηση. Μ' αὐτή τήν ἔννοια ἂν θέλουμε νά ψάξουμε πόσες φορές ἔχουμε, μέ τόν ἕνα ἢ τόν ἄλλο τρόπο, χρησιμοποιήσει τούς ἄλλους (τούς φίλους, τούς συγγενεῖς, τά παιδιά μας, τούς ὑφισταμένους μας κ.λπ.) γιά τίς δικές μας ἐγωκεντρικές ἐπιθυμίες, τότε θά χρειάζομασταν ὁπωσδήποτε τήν βοήθεια τῶν κομπιούτερς...!

Πέραν αὐτοῦ ὅμως, τό σοβαρό μας σφᾶλμα εἶναι ὅτι σχεδόν ὅλοι μας πᾶμε κατευθεῖαν στήν 7η ἐντολή, ἐνῶ πρὶν ὑπάρχουν ἄλλες 6. Σημειώσαμε πῶς πάνω τό ἀμάρτημα τῆς φιλαργυρίας. Ἐλάχιστοι νοιώθουμε τήν ἀνάγκη νά ποῦμε κάτι γι' αὐτό. Μπορεῖ νά λέμε, «δέν σκότωσα, δέν ἔκλεψα, δέν ἐμοίχευσα», καί ὅμως νά ἔχουμε 5-6 διαμερίσματα καί ἀρκετές καταθέσεις, ἢ κι ἂν δέν ἔχουμε, αὐτό νά εἶναι τό ὄνειρό μας καί ὁ στόχος τῆς ζωῆς μας. Ἔτσι, σάν διάθεση νᾶμαστε φιλοχρήματοι καί ἅπληστοι. Λησμονήσαμε τόν λόγο τοῦ Εὐαγγελίου: «Ὁ ἔχων δύο χιτῶνας μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι...». Ξεχάσαμε πῶς ἂν ὁ Χριστός ἔδειξε συμπάθεια στούς πόρνους, δέν ἔκανε τό ἴδιο μέ τόν πλούσιο. Εἶναι τυχαῖο ὅτι ὁ Χριστός κάνει τήν πῶς τρομακτική περιγραφή τῆς κόλασης στήν παραβολή τοῦ πλουσίου καί τοῦ Λαζάρου; Εἶναι τυχαῖο ὅτι ὁ Χριστός εἶπε γιά τούς πλούσιους τήν φοβερή φράση: «Ἀμήν λέγω ὑμῖν ὅτι δυσκόλως πλούσιος εἰσελεύσεται εἰς τήν βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Πάλιν δέ λέγω ὑμῖν, εὐκοπώτερόν

ἐστὶ κάμηλον διὰ τρυπήματος ραφίδος διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τήν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν». Δηλαδή, «Σᾶς διαβεβαιώνω πῶς δύσκολα θά μπεῖ πλούσιος στή βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Καί σᾶς τό ἐπαναλαμβάνω. Εἶναι εὐκολότερο νά περάσει καμήλα ἀπό βελονότρυπα, παρά νά μπεῖ πλούσιος στή βασιλεία τοῦ Θεοῦ» (Ματθ. ΙΘ, 23-24). Γιατί ὁ φιλοχρήματος ἔχει μόνη του ἐλπίδα τό χρῆμα, πού δέν τόν ἀφήνει νά δεῖ τόν διπλανό του. Καί τόσο πολύ μεθάει ἀπ' αὐτό τό πάθος, πού κάνει τά πάντα, πατάει ἐπί πτωμάτων γιά νά πλουτίσει. Κανείς δέν πλουτίζει δίχως ἁμαρτίες. Ὁ ἴδιος ὁ μαθητής τοῦ Χριστοῦ, ὁ Ἰούδας, τόν πρόδωσε γιά τριάκοντα ἀργύρια. Ἕνας ἄνθρωπος πού πιστεύει στό χρῆμα, δέν μπορεῖ νά πιστεύει στόν ἀληθινό Θεό.

Πέραν ὅμως ἀπό τά ὅσα σημειώθηκαν ἐδῶ, κρίνουμε σκόπιμο νά μεταφέρουμε δύο ωραιότατα κείμενα, πού μποροῦν νά βοηθήσουν στήν ἐπίμονη προσπάθειά μας γιά ἕνα οὐσιαστικότερο βύθισμα στόν σκοτεινό ἑαυτό μας. Τό πρῶτο προέρχεται ἀπό τό θαυμάσιο βιβλίο: «Οἱ περιπέτειες ἐνός προσκυνητοῦ».

«Εἰς τό τέλος τῆς ἐβδομάδος, ἀφοῦ προπαρασκευάσθηκα καλά γιά τήν ἁγία Κοινωνία, πρὶν ἐξομολογηθῶ, ἐσκέφθηκα ὅτι ἦταν μιά εὐκαιρία νά κάνω ἐκεῖ μιάν ἐξομολόγησιν ὅσο τό δυνατόν πῶς λεπτομερῆ. Ἄρχισα, λοιπόν, τήν προσπάθεια γιά νά θυμηθῶ ὅλα τά ἁμαρτήματα ἀπ' τήν νεότητά μου καί γιά νά μὴν τυχόν λησμονήσω ἕστω

καί τό παραμικρό, τά ἔγραψα μέ ὅση τό δυνατόν περισσότερη λεπτομέρεια. Ἐγέμισα, ἔτσι, μιά μεγάλη κόλλα χαρτί μέ ὅλα αὐτά πού ἔγραψα. Ἐπειτα, ὅμως, ἄκουσα ὅτι εἰς τήν Κιτεβάγια Παστίνα, πού ἀπέχει περίπου τρία χιλιόμετρα ἀπό ἐκεῖ, ἐξοῦσεν ἕνας ἀσκητής ἱερεὺς, ὁ ὁποῖος ἦτο σοφός ἄνθρωπος καί γεμᾶτος ἀπό κατανόηση. Ὅποιοσδήποτε ἐπήγαιεν εἰς αὐτόν γιά νά ἐξομολογηθῇ εὐρισκόταν σέ μιάν ἀτμόσφαιρα γεμάτη ἀπό μειλιχιότητα καί συμπάθεια, ἀποχωροῦσε δέ χορτάτος ἀπό διδασκαλία γιά τήν σωτηρία του καί ἥρεμος ψυχικά. Μέ μεγάλην εὐχαρίστηση ἐπληροφορήθηκα γιά ὅλα αὐτά καί ἀνεχώρησα ἀμέσως νά συναντήσω τόν ἅγιον αὐτόν γέροντα.

Ὅταν ἔφθασα, εἰς τήν ἀρχή, ἐζήτησα ὀλίγες συμβουλές, ὕστερα δέ ἀπό κάμποσιν ὥρα συνομιλίας τοῦ ἐδιάβασα τό χαρτί μέ τίς ἁμαρτίες μου, πού εἶχα γράψει. Ὅταν ἐτελείωσα τό διάβασμα, ἐκεῖνος μοῦ εἶπε:

«Παῖδί μου, πολλά ἀπό αὐτά πού μοῦ ἐδιάβασες εἶναι χωρίς καμία ἀξία, οἱ συμβουλές μου δέ γιά τήν ἐξομολόγηση εἶναι γενικά οἱ ἐξῆς:

Πρῶτον: Δέν εἶναι ἀνάγκη νά ἐξομολογήσαι ἁμαρτήματα γιά τά ὁποῖα ἄλλοτε μετενόησες, τά ἐξαγορεύθηκες καί ἐπῆρες τήν συγχώρηση. Ὅταν τά ξαναεξομολογήσαι εἶναι σάν νά θέτης σέ ἀμφιβολία τῇ δύναμει τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Ἐξομολογήσεως.

Δεύτερον: Δέν πρέπει νά θυμᾶσαι εἰς τήν ἐξομο-

λόγηση οὔτε καί νά ἀναφέρης εἰς αὐτήν ἄλλα τυχόν πρόσωπα πού συνέβη νά εἶναι συνδεδεμένα μέ τίς ἁμαρτίες σου. Δηλαδή, πρέπει νά ἐξομολογηθῇς τά ἰδικά σου μόνον ἁμαρτήματα καί νά κρίνης τόν ἑαυτόν σου μόνον καί κανέναν ἄλλον.

Τρίτον: Δέν πρέπει νά ξεχνᾷς ὅτι οἱ ἅγιοι Πατέρες μᾶς ἀπαγορεύουν νά ἀναφέρουμε μέ ὅλες τίς λεπτομέρειες τά διάφορα ἁμαρτήματά μας, ἐπειδή εἶναι καλύτερον νά τά ὁμολογοῦμε καί νά τά ἀναγνωρίζουμε εἰς τίς γενικές τους γραμμές γιά νά ἀποφεύγεται ὁ πειρασμός ἀπό τήν ἐπανάληψη τῶν λεπτομερειῶν καί γιά τόν ἑαυτό μας καί γιά τόν πνευματικό.

Τέταρτον: Ὅταν μετανοῇς πρέπει νά μετανοῇς εἰλικρινά καί πραγματικά γιατί εἶναι γεγονός ὅτι ἡ μετάνοιά σου αὕτη σήμερα εἶναι ἀφρόντιστη, χλιαρή καί πρόχειρη.

Πέμπτον: Ἀσχολήθηκες σήμερα μέ ἕνα σωρό λεπτομέρειες, ἐνῶ παρέλειψες τό κυριότερον πρᾶγμα, δηλαδή δέν ἀνέφερες τίς πιό βαριές ἀπ' ὅλες τίς ἁμαρτίες, γιατί δέν παραδέχθηκες, οὔτε ἔγραψες εἰς τό χαρτί, ὅτι δέν ἀγαπᾷς τόν Θεόν, ὅτι μισεῖς τόν πλησίον σου, ὅτι δέν πιστεύεις εἰς τόν Λόγον τοῦ Θεοῦ, καί ὅτι εἶσαι γεμᾶτος ἀπό ὑπερηφάνεια καί φιλοδοξία, γεγονότα πού ἀποτελοῦν τήν τετραπλῇ μᾶζα τοῦ κακοῦ καί τά ὁποῖα εἶναι ἡ αἰτία ὅλων τῶν ἄλλων ἁμαρτημάτων μας. Αὐτά εἶναι οἱ τέσσαρες κυριότερες ρίζες, ἀπό

τίς όποιες φυτρώνουν όλα τά άλλα άμαρτήματα
εις τά όποια πέφτουμε όλοι».

Ή έκπληξις μου πραγματικά ήταν μεγάλη από
όσα άκουσα, γι' αυτό άπευθυνόμενος προς τόν
φημισμένον αυτόν πνευματικό, του είπα:

«Νά μέ συγχωρήσης, σεβαστέ πάτερ, αλλά πώς
είναι δυνατόν νά μήν αγαπώ τόν Θεό, τόν Πατέ-
ρα όλων μας και Συντηρητή; Σε τί άλλο θά μπο-
ροῦσα νά πιστεύσω, έκτός από τόν Λόγο του
Θεού, ή εύλογία του όποίου αγιάζει τά πάντα;
Έγώ θέλω πάντα τό καλό του πλησίον μου, ποιόν
δέ λόγο θά είχα γιά νά τούς μισώ; Ός προς τήν
ύπερηφάνεια, δέν έχω τίποτα γιά νά ύπερηφα-
νευθώ, έκτός από τά αναρίθμητά μου άμαρτή-
ματα. Άλλ' ακόμη τί καλό έχω επάνω μου γιά νά
ύπερηφανευθώ; Μήπως τά πλούτη μου ή τήν
ύγείαν μου; Μόνον άν ήμουν μορφωμένος ή
πλούσιος θά μπορούσα νά είχα πέσει σέ σφάλ-
ματα σάν αυτά που μου άνέφερες».

«Άγαπητέ μου, είναι κρίμα που τόσο λίγο κατά-
λαβες τί έννοώ μέ αυτά που είπα. Κοίταξε! Θά
διδασχθής πολύ και γρήγορα, επάνω σέ όσα σου
είπα, εάν διαβάσης αυτές τίς σημειώσεις που
σου δίνω, τίς όποιες και έγώ χρησιμοποιώ εις
τήν έξομολόγησή μου. Διάβασέ τες προσεκτικά
και θά καταλάβης έντελώς καθαρά τήν άκριβή
άπόδειξη όλων αυτών που σου είπα και τά ό-
ποια σέ εξέπληξαν».

Μου έδωσε τίς σημειώσεις και έγώ άρχισα νά
τίς διαβάζω. Οί σημειώσεις αυτές έχουν άκριβώς

ώς έξής:

«Έξομολόγησις που όδηγεϊ τόν έσω άνθρωπο σέ
ταπείνωση».

«Στρέφοντας τά μάτια μου προσεκτικά εις τόν
έαυτόν μου και παρακολουθώντας τήν πορεία
της έσωτερικής μου καταστάσεως, πιστοποιώ
από τήν πείρα μου, ότι δέν αγαπώ τόν Θεόν, ότι
δέν έχω θρησκευτική πίστη και ότι είμαι γεμά-
τος από ύπερηφάνεια και ύλοφροσύνη. Όλα αυ-
τά τά βρίσκω εις τόν έαυτό μου μετά από λεπτο-
μερή εξέταση των αισθημάτων και της συμπερι-
φοράς μου.

α. Δέν αγαπώ τόν Θεό. Άν αγαποῦσα πραγμα-
τικά τόν Θεό θά είχα συνεχώς τήν σκέψη μου έ-
στραμμένη προς Αυτόν και θά ήμουν εύτυχισμέ-
νος. Κάθε σκέψις γιά τόν Θεό θά μου έδινε χαρά
και αγαλλίαση. Άντιθέτως, όμως, πολύ συχνότε-
ρα και πολύ εύκολότερα σκέπτομαι διάφορα
γήινα πράγματα, ένώ ή άπασχόλησις της σκέψε-
ώς μου μέ τόν Θεό καταντᾷ εργασία επίπονη
και ξερή. Εάν αγαποῦσα τόν Θεόν, ή συνομιλία
μου μέ Αυτόν, διά της προσευχής, θά ήτο ή τρο-
φή και ή τρυφή μου και θά μέ ώδηγοῦσε σέ άδι-
άσπαστη επικοινωνία μέ Αυτόν. Όμως, όμως άν-
τιθέτα, όχι μόνο δέν εύρίσκω εύχαρίστηση εις
τήν προσευχή μου αλλά χρειάζεται κάθε φορά
νά καταβάλλω προσπάθεια γιά νά προσευχηθώ.
Άγωνίζομαι κατά της άπροθυμίας, νικῶμαι από
τήν άμαρτωλότητά μου και είμαι πάντα πρόθυ-
μος νά καταπιαστώ μέ κάθε άνόητη σκέψη και

πράγμα, ακόμη και κατά την ώρα της προσευ-
χῆς. γεγονότα, πού, όπως είναι φυσικόν, μικραί-
νουν τὴν προσευχή καὶ ἀπομακρύνουν τὴν σχέ-
ψιν ἀπὸ αὐτὴν. Ὁ καιρὸς μου περνᾷ ἀχρησιμο-
ποίητος ἢ μᾶλλον χρησιμοποιεῖται σὲ μάταιες
ἀπασχολήσεις, ὅταν δὲ ἀπασχολοῦμαι μέ τὸν
Θεόν, ὅταν θέτω τὸν ἑαυτὸν μου κάτω ἀπὸ τὴν
παρουσία Του, τότε κάθε ὥρα μου φαίνεται πὼς
εἶναι ἓνας ὁλόκληρος χρόνος. Ὅταν ἓνας ἄνθρω-
πος ἀγαπᾷ κάποιον πρόσωπο, τὸ σκέπτεται ὅλη
τὴν ἡμέρα χωρὶς διακοπή, διατηρεῖ συνεχῶς τὴν
εἰκόνα του μέσα εἰς τὴν καρδιά του, φροντίζει
γι' αὐτό, καὶ σὲ καμιά περίπτωση τὸ ἀγαπημένο
του πρόσωπο δέν φεύγει ἀπὸ τὴν σκέψη του. Ἐ-
γώ, ὅμως, ὁλόκληρη τὴν ἡμέρα, εἶναι ζήτημα ἂν
ξεχωρίζω ἔστω καὶ μίαν ὥρα γιὰ νὰ βυθιστῶ σὲ
ἐντρύφηση καὶ θεία μελέτη, γιὰ νὰ ζωογονήσω
τὴν καρδιά μου μέ τὴν ἀγάπη μου πρὸς Αὐτόν,
ἐνῶ μέ εὐκολία καὶ εὐχαρίστηση ἐξοδεύω τίς εἴ-
κοσι τρεῖς ὥρες τοῦ ἡμερονυκτίου σάν μιὰ θεο-
μὴ προσφορά καὶ θυσία εἰς τὰ εἶδωλα τῶν δια-
φόρων παθῶν.

Ὅλοένα συζητῶ γιὰ τιποτένια πράγματα καὶ γε-
γονότα, τὰ ὁποῖα μολύνουν τὸ πνεῦμα, κι αὐτό
μου δίνει εὐχαρίστηση. Εἰς τίς σκέψεις μου γιὰ
τὸν Θεό, εἶμαι ξηρός, ἀπρόθυμος καὶ ἀμελής. Κι
ὅταν ἀκόμη χωρὶς νὰ τὸ θέλω, συμβαίνει ὥστε
ἄλλοι νὰ μέ παρακινήσουν σὲ πνευματικὴ συζή-
τηση, κοιτάζω νὰ μετατρέψω τὸ θέμα σὲ κάτι
ἄλλο, πῶς εὐχάριστο εἰς τίς ἐπιθυμίες μου. Εἶμαι

τρομερὰ περίεργος γιὰ κάθε μοντέρνο, γιὰ τὰ
πολιτικά καὶ γιὰ χίλια δυό ἄλλα ζητήματα. Πολύ
συχνὰ ζητῶ τὴν ικανοποίηση εἰς τὴν ἀγάπη πρὸς
τίς κοσμικὲς γνώσεις, εἰς τὴν ἐπιστήμη, εἰς τὴν
τέχνη, καὶ θέλω ὅλο καὶ περισσότερα ἀγαθὰ νὰ
ἀποκτήσω. Ἡ μελέτη τοῦ Νόμου τοῦ Θεοῦ, ἡ
γνώσις Αὐτοῦ καὶ τῆς θρησκείας, δέν μου κάνουν
πολλὴν ἐντύπωσιν, οὔτε ικανοποιοῦν τὴν πνευ-
ματικὴ πείνα τῆς ψυχῆς μου. Ὅλα αὐτὰ τὰ πα-
ραδέχομαι ὅτι εἶναι ὄχι μόνον ἀνούσια ἀπασχό-
λησις γιὰ ἓνα χριστιανό, ἀλλ' ἐπὶ πλέον καὶ ἀνω-
φελής.

Ἐάν ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό εἶναι ἡ τήρησις τῶν
ἐντολῶν Του, ὅπως ὁ Χριστὸς εἶπε “εἰ ἀγαπᾷτέ
με τὰς ἐντολάς τὰς ἐμὰς τηρήσατε”, ἐγὼ ὄχι μό-
νον δέν τηρῶ τὰς ἐντολάς Του, ἀλλ' οὔτε καμιά
προσπάθεια καταβάλλω νὰ κατορθώσω τὴν τή-
ρησὴν τους. Ἔτσι εἶναι ἀπόλυτη ἀλήθεια, τὴν ὁ-
ποία εὐκολὰ συμπεραίνει κανεὶς, ὅτι δέν ἀγαπῶ
τὸν Θεόν. Ἐπάνω σ' αὐτό ὁ Μέγας Βασιλεὺς
λέει: “Ἡ ἀπόδειξις ὅτι ὁ ἄνθρωπος δέν ἀγαπᾷ
τὸν Θεόν καὶ τὸν Χριστόν, ἔγκειται εἰς τὸ γεγο-
νός ὅτι δέν τηρεῖ τὰς ἐντολάς του”.

β. Δέν ἀγαπῶ οὔτε τὸν πλησίον μου. Ἐάν ἀγα-
ποῦσα τὸν πλησίον μου, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ σκε-
φθῶ καὶ νὰ ἀποφασίσω νὰ δώσω καὶ τὴν ζωὴν
μου γι' αὐτόν, ἐάν θὰ ὑπῆρχε ἀνάγκη. Ὅχι, ὅμως,
αὐτό μόνον δέν κάνω, ἀλλ' οὔτε καὶ τὴν παραμι-
κρὴ θυσία εἶμαι διαθεθεμένος νὰ ὑποστῶ γι' αὐ-
τόν. Ἐάν ἀγαποῦσα τὸν πλησίον μου, σύμφωνα

μέ την ἐντολήν τοῦ Εὐαγγελίου, οἱ λύπες του θά ἦσαν καί δικές μου λύπες καί οἱ χαρές του θά ἀντανακλοῦσαν εἰς τό πρόσωπό μου, ὅπως εἰς τό δικό του. Ἀντιθέτως, ὅμως, εὐχαριστοῦμαι νά ἀκούω διάφορα ἄσχημα πράγματα γι' αὐτόν, ἀντί νά λυποῦμαι καί νά πονῶ. Τό κάθε κακό τυχόν πού ἀκούω γιά τόν πλησίον μου, ὄχι μόνον δέν μοῦ φέρνει στενοχώρια, ἀλλά μοῦ δίνει ἕνα εἶδος χαρᾶς, ἐνδιαφέροντος καί ἐλπίδας, ν' ἀκούσω περισσότερα. Τό σφᾶλμα ἢ τό ἀμάρτημα τοῦ ἀδελφοῦ μου ὄχι μόνον δέν τό σκεπάζω μέ ἀγάπη, ἀλλά τό διατυμπανίζω ὅπου μπορῶ μέ ἐσωτερικήν ἱκανοποίηση. Ἡ εὐτυχία τοῦ πλησίον μου, ἡ τιμή του, τά ἀγαθά του δέν μέ εὐφραίνουν, μοῦ δίνουν δέ ἀντιθέτως τό συναίσθημα τῆς ἀδιαφορίας. Τέλος, ὄχι λίγες φορές, καταλαμβάνουν τήν ψυχή μου περιφρόνησις καί φθόνος γιά τόν πλησίον μου.

γ. Δέν ἔχω θρησκευτική πίστη. Οὔτε εἰς τήν ἀθανασίαν, οὔτε εἰς τό Εὐαγγέλιο, διότι ἐάν ἤμουν τέλεια πεπεισμένος καί ἐπίστευα χωρίς ἀμφιβολία ὅτι μετά ἀπό τόν τάφο ξανοίγεται ἡ αἰώνιος ζωή καί ἡ ἀνταπόδοσις τῶν πεπραγμένων αὐτοῦ τοῦ κόσμου, θά ἐσκεπτόμουν συνεχῶς αὐτό, χωρίς ἀνάπαυλα. Ἡ ἰδέα τῆς ἀθανασίας θά μέ συνέτριβε κυριολεκτικά καί θά ἐξοῦσα αὐτήν τήν πρόσκαιρη ζωή σάν ἕνας ξένος καί παρεπίδημος, πού ἔχει πάντα εἰς τόν νοῦ του τήν φροντίδα νά ἀξιωθῇ κάποτε νά φθάσῃ εἰς τήν γλυκειά του πατρίδα. Ἀντίθετα, ὅμως, ἐγώ οὔτε κἄν σκέ-

πτομαι γιά τήν αἰωνιότητα καί συμπεριφέρομαι εἰς τήν ζωή μου σάν νά πιστεύω ὅτι τό τέλος τοῦ παρόντος βίου εἶναι καί τό τέρμα τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεώς μου. Μέσα μου φωλιάζει ὑποσυνειδήτα ἢ σκέψη πού συνοψίζεται εἰς τό: ποῖος ξέρει καί ποῖος εἶδε τά μετὰ θάνατον;

Ὅταν μιλῶ γιά τήν ἀθανασία, τό μυαλό μου συμφωνεῖ μ' ἐκείνην, ἐνῶ ἡ καρδιά μου πολύ ἀπέχει ἀπό τοῦ νά εἶναι πεπεισμένη γι' αὐτήν. Ὅλη αὐτή ἡ ἀπιστία μου ἀποδεικνύεται ἀπό τίς πράξεις μου καί ἀπό τήν συνεχή φροντίδα νά ἱκανοποιῶ τήν ζωή τῶν αἰσθήσεων. Ἐάν ἡ διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελίου εἶχε κυριαρχήσει εἰς τήν καρδιά μου μέ τήν ἀνάλογη πίστη, θά εἶχα καταληφθῇ ἀπ' τόν Λόγο τοῦ Θεοῦ καί θά τόν ἐμελετοῦσα, θάβρισκε δέ ἡ ἀφοσίωσις καί ἡ προσοχή τήν κατοικία της εἰς τήν ψυχή μου. Ἡ προσοχή, ἡ εὐσπλαγχνία, ἡ ἀγάπη πού κρύπτονται μέσα εἰς Αὐτόν, θά μέ ὠδηγοῦσαν εἰς τήν χαρά καί τήν εὐτυχία τῆς μελέτης τοῦ Νόμου τοῦ Θεοῦ νύκτα καί ἡμέρα. Εἰς τήν μελέτην αὐτήν θά εὐρισκα τροφή πνευματική, τόν ἐπιούσιον ἄρτον τῆς ψυχῆς μου καί ἡ καρδιά μου θά παρεκινεῖτο εἰς τήν τήρησίν του.

Τίποτε εἰς τόν κόσμον αὐτόν δέν θάταν δυνατό νά μέ ἀποτρέψῃ ἀπ' τήν ἐφαρμογή της εἰς τήν ζωή μου. Ἀντιθέτως, ὅμως, ὅταν κάθε τόσο διαβάζω ἢ ἀκούω τόν Λόγο τοῦ Θεοῦ, ἂν ἡ ἀνάγκη ἢ ἡ ἀγάπη πρὸς τή γνώση μέ ὠθοῦν πρὸς τοῦτο, τόν παρακολουθῶ χωρίς τήν δέουσα προσοχή

καί τόν εὐρίσκω τίς περισσότερες φορές κατα-
θλιπτικό ἢ χωρίς σπουδαῖο ἐνδιαφέρον. Συνή-
θως φθάνω εἰς τό τέλος τῆς μελέτης του χωρίς
σπουδαία ὠφέλεια καί πάντοτε πρόθυμος νά
τόν ἀλλάξω μέ ἐλαφρά ἀναγνώσματα πού μοῦ
εἶναι πολύ ἐνδιαφέροντα καί μέ εὐχαριστοῦν.
Εἶμαι πλήρης ἀπό ὑπερηφάνεια καί φιλαυτία.
Ὅλες μου οἱ ἐνέργειες τό βεβαιώνουν. Βλέπον-
τας κάτι καλό εἰς τόν ἑαυτό μου, ἐπιθυμῶ νά τό
κάνω ἐμφανές ἢ νά ὑπερηφανευθῶ γι' αὐτό
μπροστά σέ ἄλλους ἀνθρώπους ἢ νά τό θαυμάσω
μόνος μου ἐσωτερικῶς. Ἄν καί ἐπιδεικνύω μίαν
ἐξωτερική ταπεινοφροσύνη, τήν ἀποδίδω σέ
ἀποτελεσματικότητα τῆς ἰδικῆς μου δυνάμεως,
θεωρῶ δέ τόν ἑαυτόν μου ἢ ἀνώτερον ἀπό τοὺς
ἄλλους, ἢ τουλάχιστον ὄχι χειρότερό τους. Ὅταν
ἀνακαλύπτω ἕνα σφάλμα μου προσπαθῶ νά τό
δικαιολογήσω καί νά τό σκεπάζω, λέγοντας: Τί
νά κάνω; Ἔτσι εἶμαι φτιαγμένος, ἢ δέν πειράζει,
κανεῖς δέν θά μέ παρεξηγήση. Θυμῶνω μέ ὅσους
δέν δείχνουν ἐκτίμηση πρὸς τό πρόσωπό μου καί
τοὺς πιστεύω ὅτι εἶναι ἀνθρωποὶ πού δέν ἡμπο-
ροῦν νά ἐκτιμῇσουν τήν ἀξία τοῦ ἄλλου. Ἀγά-
λομαι γιά τὰ χαρίσματά μου, καί ὅλες μου τίς
πτώσεις τίς θεωρῶ ἐντελῶς προσωπικό μου ζή-
τημα. Ἐνῶ εἶμαι μεμφίμοιρος, εὐρίσκω εὐχαρί-
στησιν εἰς τίς ἀτυχίες τῶν ἐχθρῶν μου. Ὅταν
ἀγωνίζωμαι γιά κάτι καλό τό κάνω μέ τόν σκοπό
ἢ νά κερδίσω ἐπαίνους, ἢ νά δώσω κάποια ἐλα-
στικότητα εἰς τόν πνευματικό μου ἑαυτό, ἢ νά

πάρω μιά πρόσκαιρη παρηγοριά.

Μέ μιά λέξη, συνεχῶς κατασκευάζω ἕνα εἰδωλο
τοῦ ἑαυτοῦ μου πρὸς τό ὅποιον ἀποδίδω ἀδιά-
κοπα τίς ὑπηρεσίες μου, φροντίζοντας μέ κάθε
τρόπο γιά τήν εὐχαρίστηση μου καί τήν καλλιέρ-
γεια τῶν παθῶν καί τῶν ἐπιθυμιῶν μου. Πράτ-
τοντας ὅλα αὐτά ἀναγνωρίζω τόν ἑαυτόν μου νά
εἶναι γεμᾶτος ἀπό ὑπερηφάνεια, ἀπό διάφορες
σαρκικές ἐπιθυμίες, ἀπό ἀπιστίαν, ἀπό ἔλλειψιν
ἀγάπης πρὸς τόν Θεό καί ἀπό κακία πρὸς τόν
πλησίον μου. Ποία κατάστασις θά μπορούσε νά
ὑπάρξη πιό ἁμαρτωλή ἀπὸ αὐτήν; Ἡ κατάστα-
σις τῶν πνευμάτων τοῦ σκότους πρέπει νά εἶναι
καλύτερη ἀπὸ τήν ἰδικήν μου. Ἐκεῖνα, ἂν καί
δέν ἀγαποῦν τόν Θεόν, ἂν καί μισοῦν τοὺς ἀν-
θρώπους καί τροφή τους εἶναι ἡ ὑπερηφάνεια,
μ' ὅλα ταῦτα πιστεύουν εἰς τόν Θεό καί φρίτ-
τουν. Ἐγώ ὅμως; Μπορῶ νά βρεθῶ σέ χειρότε-
ρη κόλασιν ἀπ' αὐτήν πού ἀντιμετωπίζω; Πῶς
δέν θά λάβω τήν πιό αὐστηρή τιμωρία γιά τήν
ἀνόητη καί ἀπρόσεκτη ζωή μου, τήν ὁποίαν ἀνα-
γνωρίζω ὅτι ζῶ;»

Διαβάζοντας ὅλον αὐτόν τόν τύπον τῆς ἐξομολο-
γήσεως πού μοῦ ἔδωσεν ὁ ἱερεὺς, τρομοκρατη-
μένος ἐσκέφθηκα καί εἶπα μέσα μου: «Θεέ καί
Κύριε! Τί φοβερά ἁμαρτήματα ὑπάρχουν κρυμ-
μένα μέσα μου καί μέχρι τώρα δέν τά εἶχα ἀνα-
καλύψει!» Ἡ ἐπιθυμία νά καθαρισθῶ ἀπὸ αὐτά
μέ ἔκαναν νά ἱκετεύσω αὐτόν τόν μέγαλον ἐξο-
μολόγο νά μέ διδάξῃ πῶς νά γνωρίσω τήν αἰτίαν

ὅλου αὐτοῦ τοῦ κακοῦ καί πῶς νά θεραπεύσω, ἀπ' αὐτό, τόν ἑαυτόν μου. Ἐτσι ὁ ἅγιος αὐτὸς πνευματικός ἄρχισε νά μέ καθοδηγῇ λέγοντας:

«Παίδι μου καί ἀδελφέ μου, ἡ αἰτία τῆς ἐλλείψεως ἀγάπης πρὸς τόν Θεό εἶναι ἐλλείψεις πίστεως. Ἡ ἐλλείψεις αὐτὴ τῆς πίστεως εἶναι αἰτία τῆς ἐλλείψεως τῆς πεποιθήσεως καί ἡ αἰτία τοῦ τελευταίου αὐτοῦ, εἶναι ἡ ἀποτυχία μας ὡς πρὸς τὴν ἀναζήτηση τῆς ἀληθινῆς καί ἀγίας γνώσεως καί ἡ ἀδιαφορία μας ὡς πρὸς τὴν ἀναζήτηση τοῦ φωτός τοῦ πνεύματος. Μὲ μιά λέξη ἐάν δέν πιστεύης, δέν ἡμπορεῖς νά ἀγαπᾷς. Ἐάν δέν εἶσαι πεπεισμένος γιὰ κάτι, δέν εἶναι δυνατόν νά πιστεύης. Γιὰ νά ἀποκτήσης δέ τὴν πεποίθηση πού εἶναι ἀπαραίτητη, πρέπει νά λάβης πλήρη καί ἀκριβή γνώση τοῦ θέματος περὶ τοῦ ὁποίου πρόκειται νά πεισθῇς. Μὲ τὴν ἀγιαστικὴ μελέτη τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ καί μέ τὴν ἀπόκτηση πείρας, πρέπει νά γεννηθῇ εἰς τὴν ψυχὴ σου μιά διψα, μιά ἀκατάσχετη ἐπιθυμία, κάτι σάν θαῦμα, τό ὁποῖον θά σοῦ φέρῃ μιά ἀσίγηστη ἐπιθυμία νά μάθης, ὅσο μπορεῖς πιό πολύ, πιό τέλεια, πιό βαθεία, ὅ,τι περιβάλλει ὅλους μας.

Ἕνας πνευματικός συγγραφεὺς ὁμιλεῖ γι' αὐτό ὡς ἐξῆς: “Ἡ ἀγάπη συνήθως αὐξάνεται μέ τὴν γνώση καί ὅσο μεγαλύτερη ἐκταση καί βάθος ἔχει ἡ γνώσις, τόσο μεγαλύτερη εἶναι καί ἡ ἀγάπη.” Ὅσο δέ περισσότερη εἶναι ἡ προσήλωσις πρὸς τὴν πληρότητα καί τό κάλλος τῆς θείας φύσεως καί τῆς ἀπείρου ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς

τούς ἀνθρώπους, τόσο περισσότερο ἡ ἀνθρώπινη καρδιά μαλακώνει καί διατίθεται καί προσκλίνει, πρὸς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ”.

Φαντάζομαι τώρα πῶς θά κατάλαβες ὅτι ἡ αἰτία τῶν ἁμαρτημάτων, τὰ ὁποῖα ἐδιάβασες προηγουμένως, εἶναι ἡ ἀδράνεια τῆς ψυχῆς μας γιὰ σχέψεις ἐπάνω σέ πνευματικὰ πράγματα, ἀδράνεια πού ξηραίνει τὰ συναισθήματα καί τὴν ἀνάγκη τῆς ψυχῆς γιὰ παρόμοιες πνευματικὲς ἐντροφήσεις. Ἐάν θέλῃς νά μάθης πῶς θά νικήσεις αὐτὴν τὴν αἰτία τοῦ κακοῦ, φρόντισε νά ἀποκτήσης μέ ὅλη σου τὴν δύναμη τὴν φώτιση τοῦ πνεύματος, τὴν φώτιση τῆς ψυχῆς, μέ ἐπιμελή καί ἀγιαστικὴ μελέτη τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, μέ τὴν μελέτη τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, μέ τίς συμβουλές πνευματικῶν ἀνθρώπων καί μέ συζητήσεις μέ ἄτομα πού εἶναι σοφοί καί γεμάτοι ἀπὸ Χριστό. Παίδι μου καί ἀδελφέ μου, πραγματικά, πολλές εἶναι οἱ καταστροφές καί δυστυχίες πού ἔρχονται ἐπάνω μας ἐξ αἰτίας τῆς ἀμελείας μας νά φροντίζουμε νά βρῖσκουμε τό φῶς γιὰ τίς ψυχές μας διὰ τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας. Δέν μελετοῦμε τόν λόγο τοῦ Θεοῦ νύκτα καί μέρα, οὔτε προσευχόμεθα γι' αὐτό μέ ἐπιμέλεια καί πόθο συνεχῇ. Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ, ὁ ἑσωτερικός μας ἄνθρωπος εἶναι ἐξηντλημένος, πεινασμένος καί ἄθερμος, τόσον, ὥστε δέν ἔχει τὴ δύναμη νά κἀνῃ τό ἀποτελεσματικὸ βῆμα πρὸς τὴν ὁδὸ τῆς δικαιοσύνης καί τῆς σωτηρίας! Γι' αὐτό, ἀγαπητέ μου, ἂς αποφασίσουμε νά χρησιμοποιήσουμε

τάς μεθόδους αὐτάς καί, ὅσον τό δυνατόν περισσότερον, ἄς γεμίζουμε τό μυαλό μας μέ σκέψεις γιά τά Θεῖα. Τότε ἡ Ἀγάπη θά ξεχυθῇ εἰς τίς καρδιές μας ἀπό τά ὕψη καί θ' ἀνάψῃ μέσα μας σάν μιά φλόγα. Ὡς κάνουμε τήν προσπάθεια αὐτή μαζί καί ἄς προσευχώμεθα, ὅσο συχνότερα μπορούμε, ἐπειδή ἡ προσευχή εἶναι ἀπ' τίς κυριώτερες καί ἰσχυρότερες αἰτίες πού χαρίζουν ἀναγέννηση καί ἐσωτερική πνευματική εὐεξία. Ὡς προσευχηθοῦμε μέ τά λόγια, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, κάνε μας νά σέ ἀγαπήσουμε τόσον, ὅσον πρίν γνωρίσωμε Σένα, ἀγαπούσαμε τήν ἁμαρτία».

Τό δεύτερο κείμενο προέρχεται ἀπό τό βιβλίον τοῦ π. Ἀλεξάνδρου Ἐλτσιανίνωφ: «Πνευματικά κεφάλαια»:

«Ὅταν ἐξετάζουμε τήν κατάσταση τοῦ ψυχικοῦ μας κόσμου, πρέπει νά προσπαθοῦμε νά διακρίνουμε τίς κύριες καί θεμελιώδεις ἁμαρτίες ἀπό τίς δευτερογενεῖς, πού εἶναι τά παράγωγα τῶν πρώτων, νά ξεχωρίζουμε, δηλαδή, τά συμπτώματα ἀπό τίς βαθύτερες αἰτίες τους. Γιά παράδειγμα, εἶναι πολύ σοβαρά ἐλαττώματα ὁ περισπασμός καί ἡ ἀφηρημάδα στήν προσευχή, ἡ νύστα καί ἡ ἔλλειψη προσοχῆς κατά τίς ἱερές ἀκολουθίες μέσα στήν Ἐκκλησία, ἡ ἔλλειψη ἐνδιαφέροντος στά Ἀγιογραφικά ἀναγνώσματα. αὐτές ὅμως οἱ ἁμαρτίες δέν προέρχονται μήπως ἀπό ὀλιγοπιστία καί ἀδύνατη ἀγάπη πρὸς τόν

Θεό; Πρέπει νά δώσουμε προσοχή στό αὐθαίρετο τοῦ χαρακτήρα μας, στήν ἔλλειψη ὑπακοῆς ἀπό μέρους μας, στή συνήθεια τῆς αὐτοδικαίωσής μας, στήν ἀνικανότητά μας νά ἀνεχόμαστε μομφές καί παρατηρήσεις, στό πείσμα μας, στήν ἰσχυρογνωμοσύνη μας· ὥστόσο, ἔχει ἀκόμα μεγαλύτερη σημασία νά ἀνακαλύψουμε τήν σχέση αὐτῶν τῶν ἁμαρτημάτων μέ τήν φιλαυτία, τόν ἐγωισμό καί τήν ἐπαρσή μας. Ὡς διαπιστώσουμε μέσα μας νά ἔχουμε περισσή ἐπιθυμία γιά ἐπικοινωνία καί συντροφιά μέ τούς ἄλλους, ἂν παρατηρήσουμε ὅτι μᾶς ἀρέσει ἡ φλυαρία καί ἡ πολυλογία, ἂν δοῦμε ὅτι ἔχουμε τήν τάση νά κοροϊδεύουμε τούς ἄλλους ἢ ὅτι ἀνησυχοῦμε πάρα πολύ γιά τήν ἐξωτερική μας ἐμφάνιση, καὶ αὐτό, ὄχι μόνο γιά τήν δική μας ἀλλά καί γιά ἐκείνη τῶν δικῶν μας, ὅπως καί γιά τήν ἐξωτερική κατάσταση καί ἐμφάνιση τῶν πραγμάτων μέσα στό σπίτι μας, τότε πρέπει νά ἐξετάσουμε προσεκτικά μήπως αὐτό δέν εἶναι μιά μορφή τῆς «πολύμορφης ματαιοδοξίας». Ὡς τίς ἀποτυχίες μας στήν ζωὴ τίς παίρνομε πολύ - πολύ κατάκαρδα, ἂν φέρουμε βαρέως κάποιον χωρισμό, ἂν θλιβόμαστε ἀπαρηγόρητα γιά κάποιο πρόσωπο, πού ἀπέθανε, τότε, ἐκτός ἀπό τή δύναμη καί τό βάθος τῶν αἰσθημάτων μας, δέν δείχνει μήπως αὐτή ἡ στάση καί τήν ἔλλειψη πίστεως ἀπό μέρους μας στήν Θεία Πρόνοια;

Υπάρχει ἀκόμα ἓνας βοηθητικός τρόπος γιά νά ἀποφύγουμε τίς ἁμαρτίες μας, καὶ αὐτός εἶναι τό

νά θυμούμαστε για ποιά πράγμα μάς κατηγο-
ροῦν συνήθως οἱ ἄλλοι, ἰδιαίτερα οἱ δικοί μας,
πού ζοῦν δίπλα μας. Σχεδόν πάντα, οἱ κατηγο-
ρίες, οἱ μομφές καί οἱ ἐπιθέσεις τους ἔχουν βάση.
Εἶναι ἀνάγκη ἐπίσης πρὶν τὴν ἐξομολόγηση νά
ζητοῦμε συγχώρηση ἀπ' ὅλους ἐκείνους, πού
τούς φταίξαμε, ἔτσι πού νά πηγαίνουμε γιά ἐξο-
μολόγηση μέ ξαλαφρωμένη τὴ συνείδηση».

Ἀφοῦ, λοιπόν, ἐξετάσουμε τὸν ἑαυτό μας μέ
εἰλικρίνεια, ἅς γράψουμε σ' ἓνα χαρτί ὅ,τι συλλέξαμε
ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἔρευνα καί ὕστερα ἅς προστρέξουμε
στόν πνευματικό μας πατέρα.

8. ΕΜΠΟΔΙΑ, ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΙΕΣ, ΕΝΣΤΑΣΕΙΣ

«Ἀναστάς, πορεύσομαι πρὸς τὸν Πατέρα μου».

Ὁ δρόμος τῆς ἐπιστροφῆς δέν εἶναι χωρίς ἐ-
μπόδια. Σίγουρα ὁ ἄσωτος γιός, ἀπὸ τὴ στιγμή πού
πῆρε τὴν ἀπόφαση νά ἐπιστρέψει, μέχρι τὴ συνάντη-
σή του μέ τὸν πατέρα του θά δοκίμασε ποικίλα αἰ-
σθήματα ντροπῆς, ἀπόγνωσης κ.λπ. Ὅμως ἡ πίστη
καί ἡ βεβαιότητά του πὺς ἡ ἀγάπη τοῦ πατέρα του
θά τὸν δεχτεῖ, ἦταν ἀρκετὴ νά τὸν βοηθήσει νά ξεπε-
ράσει ὅλ' αὐτά τὰ ἐμπόδια πού ἔσπειρε ὁ πονηρός
στόν δρόμο του γιά νά τὸν ἀνακόψει. Καί μεῖς πολ-
λές φορές ἀντιμετωπίζουμε παρόμοια ἐμπόδια. Ἐνῶ
κατὰ βάθος μπορεῖ νά ἐπιθυμοῦμε τὸν δρόμο τῆς ἐ-
πιστροφῆς, ἐν τούτοις δέν κάνουμε τό σωτήριο βῆμα.
Ἀποφεύγουμε τὴν ἐξομολόγηση, προβάλλοντας διά-
φορες δικαιολογίες, προσπαθώντας μάταια νά κα-
θησυχάσουμε τὴ συνείδησή μας. Ἄλλοι διστάζουμε
ἀπὸ φόβο, ντροπὴ ἢ ἀπόγνωση· καί ἄλλοι συνεχῶς
αναβάλλουμε. Οἱ δικαιολογίες πού προβάλλονται
συνήθως εἶναι οἱ ἐξῆς:

α'. «Γιατί νά εξομολογηθῶ; Δέν σκότωσα, δέν ἔκλεψα...».

Ὅπως εἶδαμε ὁμως, ἁμαρτίες δέν εἶναι μόνο αὐτές. Μέ τή στάση μας αὐτή δείχνουμε ὅτι μᾶς λείπει ἡ αὐτογνωσία, ἀλλά καί φανερώνουμε πόσο μακριά εἴμαστε ἀπό τόν Θεό. Ὅταν κανεῖς εἶναι μακριά ἀπό τό φῶς, τότε δέν μπορεῖ νά δεῖ τήν ἁμαρτωλότητά του. Ὅπως ὅταν κανεῖς κρύβεται ἀπό τόν ἥλιο, δέν βλέπει τίς κηλίδες του καί νομίζει πῶς εἶναι καθαρός. Ἄν ὁμως βγεῖ στό φῶς τοῦ ἡλίου, τότε βλέπει καθαρά καί τήν πιό μικρή κηλίδα πάνω του.

β'. «Τά λέω στήν εἰκόνα, στόν φίλο μου, ἤ σέ κάποιο δικό μου ἄνθρωπο...».

Ἄν καί ἔχουμε σοβαρές ἀμφιβολίες ὅτι αὐτό γίνεται, ἄς τό δεχτοῦμε. Τί ἀπάντηση ὁμως μᾶς δίνει ἡ εἰκόνα; Καί ποιᾶ θεραπεία μπορεῖ νά προτείνει ὁ φίλος μας; Καί ποιός δικός μας ἄνθρωπος μπορεῖ νά μᾶς δώσει ἄφεση ἁμαρτιῶν; Ἀραγε κάνουμε τό ἴδιο ὅταν ἄρρωσταίνουμε σωματικά; Παίρνουμε μιά... φωτογραφία τοῦ γιατροῦ καί ζητᾶμε νά μᾶς θεραπεύσει, ἤ ἀντί νά πᾶμε στόν γιατρό ζητᾶμε τή βοήθεια κάποιου φίλου μας ἄσχετου μέ τήν ἱατρική ἐπιστήμη;

γ'. «Ὁ ἱερέας εἶναι κι αὐτός ἁμαρτωλός ἄνθρωπος. Γιατί νά πάω σ' αὐτόν;»

Μά εὐτυχῶς πού εἶναι ἔτσι, γιατί τότε μπορεῖ νά μᾶς καταλάβει καί νά μᾶς βοηθήσει καλύτερα. Ἄλλωστε, ὁ ἴδιος ὁ Θεός θέλησε νά τόν ὑπηρετοῦν ἄνθρωποι ἄτελεῖς καί ἁμαρτωλοί. Δέν ἔστειλε ἀγγέ-

λους. Πρέπει δέ νά γνωρίζουμε ὅτι ὅσο ἁμαρτωλός κι ἂν εἶναι ὁ ἱερέας, τό ὅποιοδήποτε μυστήριο πού τελεῖ εἶναι ἔγκυρο. Ἄλλωστε, τό χρυσάφι εἴτε τό πάρεις ἀπό καθαρά χέρια, εἴτε ἀπό βρώμικα, δέν χάνει τήν ἀξία του.

δ'. Πολλοί γιά νά ἀποφύγουμε τήν ἐξομολόγηση, ζητᾶμε ἀπό τόν ἱερέα νά μᾶς διαβάσει εὐχέλαιο, ἤ μόνον τή συγχωρητική εὐχή. Αὐτό εἶναι λάθος. Τό εὐχέλαιο δέν ἀντικαθιστᾷ τήν ἐξομολόγηση. Καί ἡ συγχωρητική εὐχή εἶναι μέρος τῆς «ἀκολουθίας τῶν ἐξομολογούμενων». Διαβάζεται μόνον «ἐπί μετανοούντων». Ἄν, ὅπως νομίζουμε, δέν ἔχουμε ἁμαρτίες, τότε δέν χρειάζεται καί ἡ συγχωρητική εὐχή...

ε'. Ἐνα μεγάλο ἐμπόδιο γιά πολλούς εἶναι ἡ ντροπή. Ἀνθρώπινο εἶναι. Δέν θά σταθοῦμε σ' αὐτό τό σημεῖο, παρά μόνο γιά νά ἀναφέρουμε ἕνα λόγο τοῦ Ἀγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ: «Νά ντρέπεσαι ὅταν πᾶς νά κάνεις τήν ἁμαρτία καί ὄχι ὅταν τήν ἐξομολογεῖσαι».

στ'. Τό πιό ὕπουλο ὁμως ἐμπόδιο τοῦ διαβόλου εἶναι σίγουρα ἡ ἀπελπισία καί ἡ ἀπόγνωση. Λένε μερικοί: «Ἐγώ κάνει μεγάλες καί πολλές ἁμαρτίες, δέν ὑπάρχει γιά μένα συγγνώμη καί σωτηρία». Αὐτή ἡ φράση εἶναι τελείως ἀντιορθόδοξη καί ἀντεκκλησιαστική· δέν ἔχει καμιά σχέση μέ τή διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἄν κάποιος, μέλος ἐνός κόμματος, ἤ ἐνός συλλόγου, ἤ κάποιος ὁργάνωσης κ.λπ. «ἁμαρτήσῃ», παραβεῖ δηλαδή τούς κανονισμούς, τότε ἐξοστραχίζεται, διαγράφεται, ἀπορρίπτεται,

«θέτει ἑαυτὸν ἐκτός...». Δέν συμβαίνει ὁμως τό ἴδιο μέ τήν ἐκκλησίαν. Ἡ ἐκκλησία εἶναι νοσοκομεῖο, ἰατρεῖο ψυχῶν. Γι' αὐτό βρισκόμαστε μέσα στήν ἐκκλησίαν, γιατί ἀναζητᾶμε τήν υγείαν. Για τήν ἐκκλησίαν, ὅπως λέει ὁ ἅγιος Ἰσαάκ ὁ Σύρος, «δέν ὑπάρχει ἀσυγχώρητη ἁμαρτία, παρεκτός ἀπό τήν ἀμετανόητη». Δέν ὑπάρχει καμιά ἁμαρτία πού νά μήν διαλύεται μέ τά δάκρυα τῆς μετάνοιας. Σέ τελευταία ἀνάλυση δέν θά κολαστοῦμε γιατί ἁμαρτήσαμε, ἀλλά γιατί δέν μετανόησαμε. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος τονίζει: «Κανένας δέν πρέπει νά ἀπογοητεύεται γιά τή σωτηρία του. Ἀμαρτησες; Μετανόησε. Χιλιάδες φορές ἁμαρτησες; Χιλιάδες φορές μετανόησε». Καί ὁ ἅγιος Νεῖλος ὁ ἀσκητής, λέει κάτι τό ἐκπληκτικό, πού δείχνει τήν ἀμέτρητη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ: «Δέν ἐπιθυμῶ μέ τόση μανία ὁ ἐραστής τήν ἐρωμένη του, ὅπως ὁ Θεός τήν ψυχή πού θέλει νά μετανόησει!». Ἡ ἀπόγνωση καί ἡ ἀπελπισία, ἐπομένως, εἶναι καθαρή ἐπινόηση τοῦ διαβόλου, εἶναι τό τελευταῖο του ὄπλο. Λέει πάλι ὁ ἱερός Χρυσόστομος: «Ὁ διάβολος δέν ἔχει ἄλλο ὄπλο τόσο δυνατό, σάν τήν ἀπελπισία, γι' αὐτό καί δέν τοῦ δίνουμε τόση εὐχαρίστηση ὅταν κάνουμε τήν ἁμαρτία, ὅση ὅταν ἀπελπιζόμαστε».

Ἄς μεταφέρουμε κι ἓνα συγκινητικό περιστατικό ἀπό τό «Νέον Ἐκλόγιον» τοῦ ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου:

«Ὁ ἅγιος Γερμανός ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, σ' ἓνα λόγο του περί μετάνοιας γράφει ὅτι ἓνας χριστιανός νικημένος ἀπό τόν δαι-

μονα τῆς πορνείας, ἔπεφτε κάθε μέρα στήν ἁμαρτία καί κάθε μέρα πάλι μετανουοῦσε μέ δάκρυα καί προσευχές, λέγοντας: "Κύριε, ἐλέησόν με, καί πάρε μου αὐτόν τόν πειρασμό, γιατί νικιέμαι ἀπό τήν ἡδονή, καί δέν ἔχω πρόσωπο νά κοιτάξω τήν ἀχραντή εἰκόνα σου καί νά δῶ τό γλυκύτατό σου πρόσωπο γιά νά χαρῶ". Καί βγαίνοντας ἀπό τήν ἐκκλησίαν πάλι ἔπεφτε στήν ἁμαρτία· ὁμως δέν ἀπελπιζόταν, ἀλλά ἔτρεχε πάλι στήν ἐκκλησίαν μετανουωμένος. Καί αὐτό τό ἔκανε γιά πολλά χρόνια, πάνω ἀπό δέκα. Καί ὁ φιλόανθρωπος Θεός μακροθυμοῦσε ζώντας τήν μετάνοιά του. Μιά μέρα λοιπόν, ἀφοῦ ἔπραξε πάλι τήν ἁμαρτία, πῆγε τρέχοντας στήν ἐκκλησίαν, ἔπεσε στό ἔδαφος καί ἀναστενάζοντας ἀπό τά βάθη τῆς καρδιάς του, θρηνοῦσε καί ὠδυρόταν, βιάζοντας τά σπλάγχνα τοῦ πανάγαθου Θεοῦ, γιά νά τόν λυπήθῃ καί νά τοῦ δώσει βοήθεια, ὥστε νά λυτρωθῇ ἀπό τόν βοῦρκο τῆς ἁμαρτίας. Βλέποντας δέ ὁ διάβολος ὅτι νικιέται ἀπ' αὐτόν μέ τή μετάνοια, αὐθαδίασεν ὁ μιαιώτης καί φάνηκε ὀφθαλμοφανῶς μπροστά στήν πόρτα τῆς ἐκκλησίας καί στρέφοντας πίσω τό πρόσωπό του, φώναξε κι ἔλεγε: "ὦ βία! Γιατί μέ κατατρέχεις ἔτσι Ἰησοῦ, Υἱέ τοῦ Θεοῦ; Ἡ ἀμέτρητη συμπαθείά σου μέ νικάει. Γιατί δέχεσαι αὐτόν τόν πόρνο καί ἀκάθαρτο, ὁ ὁποῖος ψεύδεται σέ σένα κάθε μέρα καί σέ περιφρονεῖ; Γιατί δέν τόν καῖς μέ τήν ἀστραπή σου, ἀλλά μακροθυμεῖς καί τόν περιμένεις; Δέν εἶσαι λοιπόν δίκαιος, ἀλλά ὅπου

θέλεις κρίνεις ἄδικα καὶ παραβλέπεις τίς ἁμαρτίες. Ἐμένα, γιὰ τὴν μικρὴ παράβαση τῆς ὑπερφηφανείας, μέ γκρέμισες ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ δέν μέ λυπήθηκες καθόλου. Καί αὐτός πού εἶναι ψεύτης καί πόρνος, ἐπειδὴ θρηνεῖ μπροστά σου τὸν συμπαθεῖς καί τὸν ἀκοῦς γιὰ νά τόν ἐλεήσει; Γιατί λοιπόν ὀνομάζεσαι δίκαιος; Ἀφοῦ βλέπω δέχεσαι καί σύ πρόσωπα καί ἀπὸ τὴν πολλή σου ἀγάπη παραβλέπεις τό δίκαιο». Καί λέγοντας αὐτά μέ πολλή πικρία, ἔβγαζε ἀπὸ τοὺς μυκτῆρες του φλόγες. Ἀμέσως τότε ἔρχεται φωνή ἀπὸ τό ἅγιο βῆμα πού ἔλεγε: «Δράκοντα πονηρὸ καί ὀλέθριε, δέν χόρτασες πού κατάπιες ὅλο τὸν κόσμον, ἀλλὰ τρέχεις νά ἀρπάξεις καί νά καταπιεῖς καί αὐτόν πού πρόσπεσε στοῦ ἁπείρο ἐλεός μου. Ἐχεις ἐσύ νά δείξεις τόσα ἁμαρτήματα του, ὥστε νά ἰσοζυγιάσουν μέ τό αἷμα μου πού ἔχυσα γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἁμαρτωλῶν; Ἡ σφαγὴ μου καί ὁ θάνατός μου συγχώρησε τίς ἁμαρτίες του. Γιατί ἐσύ ὅταν ἔρχεται μέ τὴν ἁμαρτία, δέν τόν διώχνεις, ἀλλὰ τόν δέχεσαι μέ χαρά, ἐλπίζοντας νά τόν κερδίσεις; Καί ἐγὼ πού εἶμαι ἐλεήμων καί ἀγαθός, καί πρόσταξα τόν Ἀπόστολό μου Πέτρο, νά συγχωρεῖ τὸν ἀδελφό του ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ φορές τὴν ἡμέρα, δηλαδή τετρακόσιες ἐνενήντα φορές, ἁπείρες δηλαδή, νά μὴν τόν συγχωρήσω; Ναί, θά τόν συγχωρήσω καί ἐπειδὴ προστρέχει σέ μένα, δέν θά τόν ἀποστραφῶ, μέχρι νά τόν κερδίσω· γιατί ἐγὼ σταυρώθηκα γιὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς καί ἄ-

πλωσα τὰ χέρια μου στὸν σταυρό, γιὰ νά καταφύγει σέ μένα ὅποιος θέλει καί νά σωθεῖ. Κανένα δέν διώχνω ἀπὸ τὴν ἀγαθότητά μου, κι ἂν ἀκόμη χιλιάδες φορές τὴν ἡμέρα ἔρχεται σέ μένα καί πάλι φεύγει· γιατί δέν ἦλθα στὸν κόσμον γιὰ νά καλέσω τοὺς δικαίους ἀλλὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς σέ μετάνοια». Ὁ δὲ διάβολος στεκόταν τρέμοντας δίχως νά μπορεῖ νά φύγει. Ἐπειτα ἔρχεται δεύτερη φωνή πού ἔλεγε: «Ἀκουσε πλάνη καί ἐχθρὸ τῆς ἀληθείας, γι' αὐτό πού μέ κατηγορεῖς· ἀφοῦ εἶμαι δίκαιος, ὅπως θά βρῶ τὸν ἄνθρωπο, ἔτσι τὸν κρίνω. Καί ἐπειδὴ βροῖκα αὐτόν πού προσπίπτει τώρα μπροστά μου μέ μετάνοια καί ἐξομολόγηση καί ζητεῖ ἀπὸ μένα τό ἐλεος, γι' αὐτό θά πάρω τώρα τὴν ψυχὴ του καί θά τὴν στεφανώσω, ὅπως ἐνός ἁγίου· διότι τόσα χρόνια ὑπέμενε ἐλπίζοντας στὴν ἀγαθότητά μου καί δέν ἀπελπίστηκε γιὰ τὴ σωτηρία του. Σὺ δε ταλαίπωρε, δές μέ πόση τιμὴ θά ἀξιωθεῖ ἡ ψυχὴ αὐτή». Ὁ ἀδελφός λοιπόν, ὄντας πεσμένος στοῦ ἔδαφος τοῦ ναοῦ μπροστά στὴν ἁγία εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, θρηνῶν καί ὀδυρόμενος παρέδωσε τό πνεῦμα. Καί ἀμέσως ἦλθαν πλῆθος ἁγίων ἀγγέλων καί πήραν τὴν ψυχὴ του μέ πολλὴ δόξα καί ἀγαλλίαση καί τὴν ἔφεραν σέ τόπον ἀνέσεως. Ἐπειτα ἦλθε ὁργὴ Θεοῦ καί σάν φλόγα ἔπεσε πάνον στὸν σατανᾶ».

ζ'. Τέλος, ἅς ἀναφέρουμε κι ἓνα ἀκόμη τέχνασμα τοῦ διαβόλου: Τὴν ἀναβολή, πού προέρχεται εἴτε ἀπὸ ἀδιαφορία, εἴτε ἀπὸ ἐπιπολαιότητα, εἴτε ἀπὸ

ὕστεροβουλία: («Νέος εἰμαι! Ἄς χαρῶ τῇ ζωῇ μου καί μετὰ βλέπουμε»). Κανείς ὁμως δέν γνωρίζει τό αὔριο. Δέν ἔχουμε ὑπογράψει συμβόλαιο μέ τόν θάνατο. «Γίνεσθε ἔτοιμοι, γρηγορεῖτε, γιατί δέν ξέρετε οὔτε τήν ἡμέρα οὔτε τήν ὥρα πού θά ἔρθει ὁ Υἱός τοῦ Ἀνθρώπου» (Ματθ. ΚΕ, 13). Τό σήμερα εἶναι δικό μας, τό αὔριο ὄχι. «Ἰδοῦ νῦν καιρός εὐπρόσδεκτος, Ἰδοῦ νῦν ἡμέρα σωτηρίας», διδάσκει ὁ Ἀπ. Παῦλος. Καί βέβαια, ὅσο ἀναβάλλουμε τήν ἐξομολόγησή μας, τόσο τό φορτίο γίνεται ἀσήκωτο καί πιό εὐκόλα μᾶς καταλαμβάνει ἡ ἀπόγνωση.

Πολλές φορές νοιώθουμε εὐγνωμοσύνη στόν Θεό καί θέλουμε νά τήν ἐκφράσουμε μέ κάποιο δῶρο. Ἀναρωτιόμαστε ποιό θά ἦταν τό καλύτερο δῶρο. Ὁ Θεός θέλει πράγματι ἓνα δῶρο νά τοῦ χαρίσουμε. Αὐτό πού ζήτησε κάποτε ἀπό τόν ἅγιο Ἱερώνυμο. Διαβάζουμε στόν βίο του:

«Ὁ ἅγιος Ἱερώνυμος μιά νύκτα τῶν Χριστουγέννων προσευχόταν γονατιστός μέσα στό σπήλαιο τῆς Βηθλεέμ. Προσευχόταν μέ δάκρυα. Ἀναλογιζόταν τό μυστήριο τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, τό θαῦμα τῆς ἐνανθρωπήσεώς Του. Σκεπτόταν τοὺς μάγους πού τέτοια νύκτα, εἶχαν φέρει στόν νεογέννητο Θεό τόσα δῶρα, πλούσια, βασιλικά. Καί ἔλεγε:

— Ἅγιο βρέφος, τί δῶρο νά σοῦ κάνω ἐγώ ὁ πάμπτωχος, ὁ δυστυχής, ὁ ἁμαρτωλός; Δέν ἔχω τίποτε.

— Κι ὁμως μπορεῖς, Ἱερώνυμε, νά μοῦ χαρίσεις

κάτι, ἀπάντησε ἡ φωνή τοῦ Κυρίου.

— Τί, ἅγιο βρέφος; Τί μπορῶ νά σοῦ χαρίσω; ρώτησε μέ λαχτάρα ὁ ἅγιος.

— Τίς ἁμαρτίες σου, Ἱερώνυμε, ἀποκρίθηκε ὁ Κύριος».

«Πάτερ, ἡμαρτον εἰς τόν οὐρανόν καί ἐνώπιόν σου καί οὐκέτι εἰμί ἄξιος κληθῆναι υἱός σου».

Ὅταν εἴμαστε ἐτοιμοί γιά τό μεγάλο βῆμα, ἅς προστρέξουμε στόν πνευματικό, πού θά τόν νοιώσουμε σάν πατέρα, καί ἅς τοῦ ἀνοίξουμε τήν καρδιά μας. Γιά νά 'ναι εὐπρόσδεκτη ἀπό τόν Θεό ἡ ἐξομολόγησή μας, πρέπει νά γίνει μέ ταπείνωση, μέ φόβο Θεοῦ, μέ εἰλικρίνεια, μέ ἀκρίβεια, χωρίς ὑπερβολές. Ἄς ἔχουμε ὑπ' ὄψη μας ὅτι κατά τήν ἱερή ὥρα τῆς ἐξομολόγησης:

α) Δέν ζητᾶμε ἀπό τόν ἱερέα νά μᾶς ρωτήσῃ ἐκεῖνος. Ὅπως τονίσαμε καί στήν ἀρχή, ἡ ἐξομολόγηση δέν εἶναι ἀνάκριση· ἀλλά οὔτε καί μπορεῖ ὁ ἱερέας νά γνωρίζει τί κρύβουμε μέσα μας.

β) Δέν μεταφέρουμε εὐθύνες σέ ἄλλους, οὔτε ἀναφέρουμε ἄλλους. Γιατί πολλοί ἔχουμε τή συνήθεια, ἀντί νά ἐξομολογοῦμαστε τά δικά μας ἁμαρτήματα, νά... ἐξομολογοῦμαστε τά ἁμαρτήματα τῶν ἄλλων! Καί βέβαια τό πιό εὐκολο πράγμα εἶναι νά

ἐξομολογηθεῖ κανεῖς τίς ἁμαρτίες ἄλλων, ἢ νά θεωρεῖ ὑπεύθυνους ὅλους τοὺς ἄλλους γιά τή δική του κατάντια. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος συμβουλεύει: «Ξεγύμνωσε, ξεγύμνωσε τό τραῦμα σου στόν γιατρό. Μήν ντραπῆς, ἀλλά λέγε: Δικό μου, πάτερ, εἶναι τό τραῦμα, δική μου ἡ πληγή. Ἡ δική μου ραθυμία τό προξένησε καί ὄχι κάτι ἄλλο. Κανεῖς ἄλλος δέν εἶναι αἷτιος τῆς ἁμαρτίας μου, οὔτε ἄνθρωπος, οὔτε διάβολος, οὔτε σῶμα, οὔτε ἄλλο τίποτε, παρά μόνον ἡ ἀμέλειά μου». Καί ὁ ἅγιος Ἰσαάκ ὁ Σύρος συμπληρώνει: «Μήν ἐλέγξης κάποιον γιά κάποιο ἁμάρτημα, ἀλλά τόν ἑαυτό σου νά θεωρεῖς σέ ὅλα ὑπεύθυνο καί αἷτιο τοῦ ἁμαρτήματος». Ἀναλαμβάνουμε λοιπόν ὅλη τήν εὐθύνη καί ἀποφεύγουμε τίς δικαιολογίες καί τά μισόλογα.

γ) Δέν ἀρχίζουμε ἱστορίες ὁλόκληρες. Εἴμαστε σύντομοι καί συγκεκριμένοι. Στήν ἐξομολόγηση δέν ἔχουν θέση οἱ πολυλογίες, οἱ ἀνούσιες λεπτομέρειες καί οἱ ἐκτεταμένες περιγραφές. Μερικοί ὁμολογοῦμε τίς ἁμαρτίες μας, σάν νά διηγοῦμαστε μιά ἱστορία γιά κάποιον τρίτο, χωρίς συναίσθηση, συντριβή καί μετάνοια. Αὕτη ἡ ἐξομολόγηση, χωρίς τό στοιχείο τῆς μετάνοιας, δέν διαφέρει ἀπό μιά ἀπλή συζήτηση. Ὅμως ἄλλο συζήτηση, ἄλλο ἐξομολόγηση. Μιά εὐρύτερη συζήτηση κάποιων θεμάτων ἢ προβλημάτων μπορεῖ νά γίνει ἄλλοτε.

δ) Δέν ἐξομολογοῦμαστε γενικά καί ἀόριστα, π.χ. «Εἶμαι πολύ ἁμαρτωλός», ἢ «Ὅλες τίς ἁμαρτίες τίς ἔχω κάνει» καί ἄλλα παρόμοια. Ἀναφέρουμε

συγκεκριμένα σέ τί βρεθήκαμε ανάξιοι τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Λέει πάλι ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος: «Οὐ γάρ ἀρκεῖ εἰπεῖν ἁμαρτωλός εἰμί, ἀλλά δεῖ καί κατ' εἶδος αὐτῶν μεμνηθῆναι τῶν πλημμελημάτων», δηλαδή, «Δέν ἀρκεῖ ἀπλῶς νά ποῦμε εἶμαι ἁμαρτωλός, ἀλλά πρέπει νά θυμόμαστε καί νά ὁμολογοῦμε τίς συγκεκριμένες ἁμαρτίες».

ε) Δέν ἀναφέρουμε τά καλά μας ἔργα καί τίς (ἀνύπαρκτες) ἀρετές μας. Ὁ Ἰησοῦς Χριστός μας λέει: «Ὅταν κάνετε ὅλα ὅσα σᾶς προστάζει ὁ Θεός, νά λέτε: “εἶμαστε ἀνάξιοι δοῦλοι· κάναμε αὐτό πού ὀφείλαμε νά κάνουμε”». Καί ἂν ἀκόμη ὑπάρχουν κάποιες καλές πράξεις, πῶς μπορούμε νά καυχηθοῦμε γι' αὐτές; Ἄλλωστε ἂν θελήσουμε νά ψάξουμε μέσα μας γιά νά δοῦμε τά βαθύτερα κίνητρα τῶν «καλῶν ἔργων» μας, τῶν «θυσιῶν μας» πού πιστεύουμε πῶς κάνουμε, καί τῶν «ἀρετῶν μας» πού νομίζουμε πῶς διαθέτουμε, τότε θά ντραποῦμε. Ὅλα σχεδόν εἶναι μολυσμένα ἀπό κρυφὸ ἐγωισμό, ἀπό ναρκισσισμό, ἀπὸ ὑποκρισία. Ὁ διάβολος, γνωρίζοντας τά βρώμικα βαθύτερα κίνητρά μας, δέν ἔχει καμιά ἀντίρρηση γιά πολλά ἀπὸ τά καλά μας ἔργα καί τίς ἀρετές μας! Ὁ μόνος λοιπὸν λόγος πού δικαιολογεῖ τὴν ἀναφορά τους στὴν ἐξομολόγηση, εἶναι γιά νά διευκολυνθοῦμε στή διερεύνηση, στὴν ἀποκάλυψη καί συνειδητοποίηση αὐτῶν τῶν βαθύτερων κινήτρων καί προθέσεων, πού συχνά μολύνουν καί ἀχρηστεύουν ὅ,τι καλὸ πᾶμε νά κάνουμε. Αὐτὸ δέν σημαίνει ὅτι ἐπειδὴ τά «καλά ἔργα» μας εἶναι μολυσμένα, θά τά σταματήσουμε. Ἀπλῶς ἡ διερεύνηση τῶν κινή-

τρων μας μέσα ἀπὸ τὴν ἐξομολόγηση μᾶς βοηθεῖ ὥστε τά ἐπόμενα ἔργα μας νά εἶναι λιγότερο μολυσμένα.

στ) Δέν ἀναφέρουμε ἁμαρτίες πού ἔχουμε ἐξομολογηθεῖ, ἐκτός βέβαια ἂν τίς ἔχουμε ἐπαναλάβει. Ἡ ἐνέργεια αὐτὴ πιθανόν νά εἶναι ἔκφραση ἀπιστίας καί ἔτσι θέτομε σέ ἀμφιβολία τὸ μυστήριο.

ζ) Δέν ἀποκρύπτουμε τίποτα, γιὰτι μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ἐμπαίζουμε τὸ μυστήριο. Καί «ὁ Θεὸς οὐ μωκτηρίζεται». Δέν εἶναι δυνατό νά ξεγελάσουμε τὸν Παντογνώστη Κύριο. Κάτι τέτοιο εἶναι πολὺ ἀφελές.

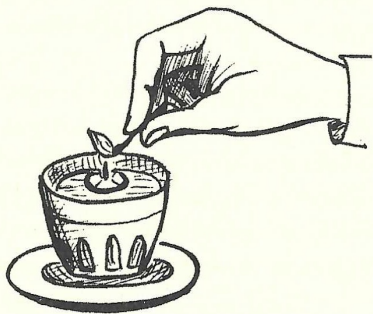
Ἐδῶ κρίνουμε ἀναγκαῖο νά σημειώσουμε κάτι πολὺ σημαντικό. Οἱ περισσότεροι ἔχουμε τὴν ἐντύπωση, πῶς ἡ εὐθύνη ἀνήκει ἀποκλειστικά στὸν πνευματικό. Αὐτὸ δέν εἶναι σωστό. Ἡ εὐθύνη ἀνήκει καί σέ μᾶς, ἢ μᾶλλον, κυρίως σέ μᾶς. Παρατηρεῖται πολ-
λές φορές ἡ ἀπάντηση τοῦ πνευματικοῦ σέ κάποιο θέμα μας νά μὴν εἶναι σωστή. Ὅταν τὸ συνειδητοποιήσουμε, εἵμαστε ἔτοιμοι νά κατηγορήσουμε τὸν πνευματικό, νά τοῦ ρίξουμε τὸ λίθο τοῦ ἀναθέματος. Δίχως νά θέλουμε νά πάρουμε τὸ μέρος τοῦ πνευματικοῦ, ἀπλῶς θά μεταφέρουμε τὴν ἐμπειρία ἑνὸς σύγχρονου ἁγίου ἀσκητοῦ καί πνευματικοῦ, ὅπως ἐπανελημμένα μᾶς τὴν ἔχει ἐκφράσει: «Ἡ ἀπάντηση τοῦ πνευματικοῦ, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν πρόθεση καί τὴ διάθεση τοῦ ἐρωτῶντος. Ἄν ὁ ἐξομολογούμενος εἶναι εἰλικρινής καί ἔχει καλὴ διάθεση, ὁ Θεὸς θά φωτίσει τὸν πνευματικό. Ἄν ὄχι, θά συμβεῖ τὸ ἀντίθετο, ἔστω κι ἂν ὁ πνευματικός εἶναι ἅγιος. Γι' αὐτὸ μὴν ἐκβιάζετε τὸν πνευματικό...». Καί δέν εἶναι λί-

γες οί περιπτώσεις πού τόν πνευματικό δέν ἔχουμε τή διάθεση νά τόν ἀκούσουμε, ἀλλά νά τόν παραπλανήσουμε, νά «ὑποκλέψουμε» μιᾶ ἀπάντηση ἢ «εὐλογία» σύμφωνα μέ τά πάθη μας.

Ὁ Γέροντας Σωφρόνιος ἀφιερώνει ἀρκετές σελίδες στά θαυμάσια βιβλία του. Μεταφέρουμε λίγες σειρές ἀπό τό βιβλίο «Ὁ Ἅγιος Σιλουανός ὁ Ἀθωνίτης» (σ. 88 κ.έ.).

«Ὁ Γέροντας Σιλουανός θεωροῦσε τήν ταπεινή ὁδὸ τῆς ὑπακοῆς ὡς τήν πιό ἀσφαλή. Πίστευε ἀκράδαντα πῶς, ἐξαιτίας τῆς πίστεως τοῦ ἐπερωτῶντος ἢ ἀπάντησης τοῦ πνευματικοῦ θά εἶναι πάντοτε ὠφέλιμη καί θεάρεστη... Ὅταν συναντοῦσε ἀντίσταση, σιωποῦσε».

10. ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΗ

«Εἶπε δέ ὁ πατήρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ· ἐξενέγκατε τὴν στολὴν τὴν πρώτην καὶ ἐνδύσατε αὐτόν, καὶ δότε δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας».

Ἐφ' ὅσον ἡ μετάνοια καὶ ἡ ἐξομολόγησή μας εἶναι εἰλικρινής, ὁ «Πατήρ τῶν οἰκτιρμῶν» μᾶς δέχεται μέ χαρά στό πατρικό σπίτι. Μᾶς ντύνει πάλι μέ τὴν «πρώτη στολή» τοῦ βαπτίσματος. Μᾶς ἀποκαθιστᾷ σάν ἀγαπημένα Του παιδιὰ σέ πλήρη καὶ τέλεια ἐπικοινωνία μαζί Του. Μᾶς εἰσάγει πάλι στό σπίτι Του, στή δική Του οἰκογένεια.

Ὁ πνευματικός μας πατέρας, πού βρίσκεται στή θέση τοῦ οὐράνιου Πατέρα, θά μᾶς συμβουλεύσει καί θά μᾶς κατατοπίσει πῶς θ' ἀγωνιστοῦμε καί πῶς θά διορθώσουμε τήν πορεία μας. Πιθανόν νά μᾶς δώσει κάποιο ἐπιτίμιο. Πάνω σ' αὐτό θά σταθοῦμε λίγο, γιά νά κάνουμε κάποιες διευκρινίσεις.

Τονίσαμε προηγουμένως, ὅτι ἡ ἐκκλησία εἶναι ἱατρεῖο ψυχῶν, νοσοκομεῖο, καί ὅ,τι χρησιμοποιεῖ ἔχει σκοπό θεραπευτικό. Ὅπως μᾶς διδάσκει ἡ Στ' Οἰκουμενική Σύνοδος, «ἡ ἁμαρτία εἶναι ἀσθένεια τῆς ψυχῆς». Γι' αὐτό λοιπόν καί τά ἐπιτίμια δέν εἶναι ποτέ τιμωρία, ἀλλά εἶναι φάρμακα, θεραπευτική ἀγωγή, γιά τήν ἀσθένεια τῆς ψυχῆς. Δίνονται κυρίως γιά νά συνειδητοποιήσει ὁ ἄνθρωπος τό μέγεθος τῆς ἁμαρτίας του καί νά μετανοήσει εἰλικρινά.

Ἀκόμη τά ἐπιτίμια δέν εἶναι κάποιο τίμημα πού δίνουμε γιά τήν ἐξαγορά τῶν ἁμαρτιῶν σάν τά «συγχωροχάρτια», ἤ γιά τήν ἀπαλλαγή ἀπό τίς τύψεις ἐνοχῆς. Οὔτε κατὰ κάποιον τρόπο μᾶς «ἐξιλεώ-

νουν» ἢ μᾶς δικαιώνουν στά μάτια τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεός δέν εἶναι κάποιος στυγνός δικτάτορας πού ἀπαιτεῖ ἐξιλεωτικές τιμωρίες. Δέν ἔχουν ἐπομένως τέτοιο τιμωρητικό χαρακτήρα τά ἐπιτίμια. Εἶναι πνευματικά φάρμακα καί πνευματικά ἀγωνίσματα, πού μᾶς βοηθοῦν ἀποτελεσματικά. Γι' αὐτό καί πρέπει νά τά δεχόμαστε μέ εὐγνωμοσύνη καί νά τά τηροῦμε μέ ἐπιμέλεια καί ἀκρίβεια.

Τό τελευταίο μέρος τῆς ἐξομολόγησης εἶναι ἡ συγχωρητική εὐχή. Γονατίζουμε καί ὁ ἱερέας παρακαλεῖ τόν Κύριο νά συγχωρήσει τίς ἁμαρτίες μας. Καί ὁ Θεός-Πατέρας συγχωρεῖ ὁ ἴδιος τίς ἁμαρτίες μας, σύμφωνα μέ τόν ἀδιάψευστο λόγο του: «Ἄν τινων ἀφῆτε τάς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς· ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται», δηλαδή, «σέ ὅποιους συγχωρήσετε τίς ἁμαρτίες τους θά εἶναι συγχωρημένες· σέ ὅποιους τίς κρατήσετε ἀσυγχώρητες, θά κρατηθοῦν ἔτσι» (Ἰωάν. Κ, 23).

Κι ἐδῶ πάλι θά πρέπει νά υπογραμμίσουμε ὅτι ἡ εὐχή αὐτή διαβάζεται «ἐπί μετανοούντων». Ἄν δέν ὑπάρχει κάποιο ἔχνος ἔστω μετάνοιας, ἄν δέν θέλουμε νά ἀρνηθοῦμε τήν ἁμαρτωλή ζωή μας, ἄν λείπει ἡ διάθεση νά διορθώσουμε κάτι, τότε ἡ εὐχή αὐτή δέν διαβάζεται. Ἀλλά κι ἄν ξεγελάσουμε τόν πνευματικό μας καί τήν διαβάσει, παραμένει ἀνενέργητος.

Φεύγοντας ἀπό τό ἐξομολογητήριο, μέ ψυχές καθαρές, χρειάζεται νά προσέξουμε ιδιαίτερα. Πολλοί λέμε πώς μετά τήν ἐξομολόγηση αἰσθανόμαστε «ξαλαφρωμένοι». Ὅμως ἡ ἐξομολόγηση δέν εἶναι ἔνα να ναρκωτικό. Ἰσα-ἴσα θά πρέπει νά φεύγουμε μέ βαθύτερη συνείδηση τῆς ἁμαρτωλότητάς μας, μέ συνεχή προβληματισμό, ἀλλά καί μέ δυνατή αἴσθηση τῆς ἀπειρης ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, πού, παρ' ὅλη τήν κατάντια μας, μάς δέχεται.

Ὁ ἀγώνας μας θά πρέπει νά γίνει ἐντονότερος. Νά διορθώσουμε τά λάθη μας. Νά μήν ξαναγυρίσουμε στά ἴδια ἁμαρτήματα. Νά ἐργαζόμαστε μέ ἐπιμέλεια τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἀγώνας αὐτός ὁπωσδήποτε δέν εἶναι εὐκολός. Εἶναι ἐπίπονος καί ὀδυνηρός. Δυστυχῶς ὅλοι μας δέν ἔχουμε τή διάθεση νά ἐπιδιώξουμε μέ ὑπομονή καί ἐπιμέλεια τήν θεραπεία τῶν παθῶν μας. Θέλουμε ἄμεσα ἀποτελέσματα· ὅλα νά γίνουν ἐδῶ καί τώρα. Εἴμαστε ἄνθρωποι τῶν «κουμπιῶν», τοῦ αὐτοματισμοῦ καί ζητᾶμε ὅλα νά ἀλλάξουν ἀμέσως. Πᾶμε στόν πνευματικό καί νο-

μίζουμε πώς αυτός έχει κάποιο μαγικό ραβδί πού θά βοηθήσει αυτόματα. Όμως μιά άμαρτωλή και παθολογική κατάσταση, πού τή χτίζουμε όλόκληρες δεκαετίες, δέν αλλάζει σέ μιά στιγμή. Ό ιερέας εΐναι γιατρός ψυχών, όχι μάγος και άγύρτης. Και ή θεραπεία μας δέν μπορεί νά γίνει μέσα σέ λίγα λεπτά, μέ κάποια μαγική και άρα ψεύτικη ενέργεια· αλλά μέ τή δική μας γνήσια μετάνοια, μέ τόν δικό μας άγώνα, μέ ύπομονή και επιμέλεια, κάτω άπό τή χάρη του Θεού.

Μέ τό νά έξομολογηθούμε δύο, τρεΐς φορές, δέν σημαΐνει ότι ζήσαμε τήν μετάνοια στήν πληρότητά της. Ή μετάνοια εΐναι ένας άτέλειωτος δρόμος, μιά διαρκής κατάσταση πού δέν σταματάει ποτέ. Δέν ύπάρχει τέλος στή μετάνοια, γιατί τουτο θά σημαΐνει τέλεια όμοΐωση μέ τόν Χριστό. Στο Γεροντικό, μέσα άπό ένα θαυμάσιο περιστατικό, βλέπουμε πώς ζούσαν οί άγιοι τή μετάνοια:

«Έλεγαν γιά τόν Άββᾶ Σισώη, ότι, όταν έμελλε νά τελευτήσει και κάθονταν οί πατέρες γύρω του, έλαμψε τό πρόσωπό του σάν τόν ήλιο. Και τούς λέγει: “Νά, ό Άββᾶς Άντώνιος, ήλθε”. Και μετά άπό λίγο, λέγει: “Νά, ή χορεία τών προφητών, ήλθε”. Και πάλι τό πρόσωπό του περισσΐα έλαμψε και εΐπε: “Νά, ή χορεία τών αποστόλων ήλθε”. Και έλαμψε πάλι τό πρόσωπό του πΐό πολύ. Και ιδού, ήταν σάν νά μιλούσε μέ κάποιους. Και τόν ρώτησαν οί γέροντες, λέγοντας: “Μέ ποιόν μιᾶς, πάτερ;” Και εκείνος εΐπε: “Νά, οί Άγγελοι ήρθαν νά μέ πάρουν και παρακαλώ

νά μέ αφήσουν γιά νά μετανοήσω λίγο ακόμη”. Και του λέγουν οί γέροντες: “Δέν έχεις ανάγκη νά μετανοήσης, πάτερ”. Και τούς εΐπε ό γέρων: “Σᾶς βεβαιώνω, ότι δέν βλέπω νά έχω κάμει άρχή”. Και πληροφορήθηκαν όλοι ότι εΐναι τέλειος. Και πάλι, ξαφνικά, έγινε τό πρόσωπό του σάν τόν ήλιο. Και φοβήθηκαν όλοι. Και τούς λέγει: «Βλέπετε, ό Κύριος ήλθε και λέγει: Φέρτε μου τό σκεύος τής έρήμου”. Και εϋθύς παρέδωσε τό πνεϋμα. Και έγινε σάν άστραπή. Και γέμισε όλο τό κελλί άπό εϋωδία».

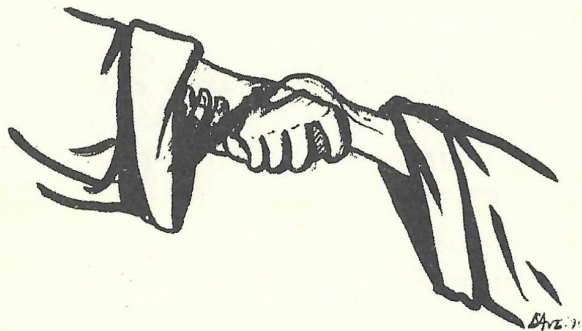
Σ' αϋτήν τήν άτέλειωτη πορεία ύπάρχει πάντα τό ένδεχόμενο νά ξανακυλίσουμε στήν άμαρτία. Άς μήν άπελπιστούμε. Τό ίατρείο τής μετανοΐας εΐναι πάντα άνοιχτό. «Τό νά πέσει κανείς εΐναι ανθρώπινο. Τό νά μείνει κανείς στήν πτώση, δέν εΐναι ανθρώπινο αλλά σατανικό», λένε οί Πατέρες τής έκκλησίας. Διαβάζουμε πάλι στό Γεροντικό:

«Ένας άδελφός ρώτησε τόν Άββᾶ Σισώη, λέγοντας: “Τί νά κάμω, Άββᾶ, όπου έπεσα;” Του λέγει ό γέρων: “Νά σηκωθής πάλι”. Λέγει ό άδελφός: “Σηκώθηκα και πάλι έπεσα”. Και λέγει ό γέρων: “Νά σηκωθής πάλι και πάλι”. Λέγει τότε ό άδελφός: “Έως πότε;” Λέγει ό γέρων: “Έως ότου σέ βρῇ ό θάνατος, είτε στό καλό είτε στήν πτώση. Σέ όποια κατάσταση βρίσκειται ό άνθρωπος, σ' αϋτή και φεύγει”».

Ό Θεός πάντα μᾶς περιμένει. Δέν μᾶς άπορρίπτει ποτέ.

«Ρωτήθηκε ὁ Ἀββᾶς Μιῶς ἀπό κάποιον στρατιωτικό, ἂν ὁ Θεός δέχεται μετάνοια. Καί ἐκεῖνος, ἀφοῦ τόν κατήχησε μέ πολλά λόγια, τόν ρωτᾷ: “Πές μου, ἀγαπητέ. Ἐάν σοῦ σχισθῇ ἡ χλαμύδα, τήν πετᾷς;” Λέγει: “Ὁχι. Ἀλλά τήν ράβω καί τήν ξαναχρησιμοποιοῦ”. Τοῦ λέγει τότε ὁ γέρων: “Ἐάν λοιπόν σύ τό ροῦχο τό λυπᾷσαι, ὁ Θεός τό πλάσμα του δέν θά τό λυπηθῇ;”»

14. ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΟ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙ

«Ἐνέγκαντες τόν μόσχον τόν σιτευτόν θύσατε
καί φαγόντες εὐφρανθῶμεν».

Ὅπως ὁ ἄσωτος γιός, ἔτσι καί μεῖς, ἐπιστρέφοντας ἀπό τήν ἄσωτη ζωή, βρίσκουμε τόν Θεό-Πατέρα νά μᾶς περιμένει μέ ἀγάπη. Τρέχει κοντά μας, μᾶς ἀγκαλιάζει, μᾶς καταφιλεῖ. Μᾶς εἰσάγει στό πατρικό σπίτι καί μᾶς παραθέτει οὐράνια τράπεζα. Μᾶς κάνει κοινωνούς τοῦ Σώματος καί τοῦ Αἵματός Του. Μᾶς ἐνώνει μέ τοὺς ἄλλους ἀδελφούς μας. Στό σημεῖο αὐτό ἐπισημαίνουμε κάποιες παρεξηγήσεις.

Πολλοί πιστεύουμε πῶς ἡ θεία κοινωνία συνδέεται ἀπαραίτητα μέ τήν ἐξομολόγηση καί τή νηστεία. Δέν προσερχόμαστε στήν θεία κοινωνία ἂν πρὶν δέν ἐξομολογηθοῦμε καί δέν νηστεύουμε ἄρκετές μέρες. Γι' αὐτό καί κοινωνοῦμε τόσο σπάνια. Αὐτό εἶναι λάθος καί ἀντίθετο μέ τήν Ὁρθόδοξη παράδοση, πού εἶναι ὑπέρ τῆς συχνῆς θείας μετάληψης. Αὐτό πού παρατηρεῖται στίς μέρες μας, νά κοινωνοῦμε δηλαδή, τό πολύ 2-3 φορές τόν χρόνο, εἶναι τελείως ἀπαράδεκτο καί ὑπονομεύει καίρια τό σῶμα

τῆς Ἐκκλησίας. Φτάσαμε στό σημεῖο νά βάζουμε πάνω ἀπό τήν θεία κοινωνία, πού εἶναι τό «μυστήριο τῶν μυστηρίων» τῇ νηστεία. Τό μέσον κάναμε σκοπό, καί βοήξαμε ἕνα ἄλλοθι γιά νά δικαιολογήσουμε τήν ἀμέλειά μας καί τήν ἀδιαφορία μας γιά τή συχνή συμμετοχή μας στήν θεία εὐχαριστία.

Οἱ παλαιοί χριστιανοί κοινωνοῦσαν σχεδόν καθημερινά. Ὁ Μέγας Βασίλειος ἀναφέρει πώς οἱ χριστιανοί τῆς ἐπαρχίας του κοινωνοῦσαν τουλάχιστον 4 φορές τήν ἐβδομάδα. Ἦταν ἀδιανόητο γι' αὐτούς νά βρεθοῦν στήν θεία λειτουργία καί νά μὴν κοινωνήσουν, ἐκτός ἂν βρίσκονταν κάτω ἀπό ἐπιτίμιο. Ἄν αὐτοί οἱ πνευματικοί μας πρόγονοι ἔρχονταν σήμερα σ' ἕναν δικό μας ναό κι ἔβλεπαν αὐτό τό ἀπαράδεκτο φαινόμενο, νά γίνεται δηλαδή θεία λειτουργία καί νά μὴν κοινωνεῖ κανεὶς ἢ ἐλάχιστοι, θά δοκίμαζαν φοβερή ἐκπληξη καί ἀπορία.

Σέ κάθε λειτουργία ἐτοιμάζουμε τό πρόσφορο, τό νόμα, τά προσκομίζουμε στήν ἐκκλησία, παρακαλοῦμε τόν Θεό νά τά μεταβάλλει σέ σῶμα καί αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Θεός ὑπακούει στό αἷτημά μας, τό Ἅγιο Πνεῦμα κατέρχεται, τό θαῦμα γίνεται. Ὁ Κύριος μᾶς ἐτοιμάζει τό δικό Του τραπέζι, μᾶς καλεῖ νά συμμετάσχουμε: «Μετά φόβου Θεοῦ πίστεως καί ἀγάπης προσέλθετε» καί μεῖς τόν περιφρονοῦμε. Φεύγουμε πεινασμένοι, χορτασμένοι ὅμως ἀπό φτηνές δικαιολογίες. Μ' αὐτή τήν στάση, λέει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, «δέν προσβάλλεις αὐτόν πού σέ κάλεσε;» Στίς μέρες μας παρατηρεῖται δειλά-δειλά μιὰ εὐλογημένη προσπάθεια ἀπό φωτισμέ-

νους πνευματικούς καί χριστιανούς γιά νά σπάσει αὐτό τό κακό κατεστημένο καί νά ἐπανέλθουμε στήν παράδοση τῆς συχνῆς θείας μετάληψης.

Ἄν, λοιπόν, θελήσουμε νά μεταλαμβάνουμε συχνά — πάντα βέβαια μέ τή σύμφωνη γνώμη τοῦ πνευματικοῦ μας — τότε δέν εἶναι δυνατό νά ἐξομολογούμεστε συνεχῶς. Ὅποτε ἔχουμε κάτι νά ποῦμε, θά βλέπουμε τόν πνευματικό. Ὅχι μέ τό παραμικρό. Ἄν, π.χ. πέσουμε καί χτυπήσουμε καί τό τραῦμα εἶναι μικρό, δέν χρειάζεται νά ἐνοχλήσουμε τόν γιατρό. Ἄν τό τραῦμα εἶναι μεγάλο, τότε σίγουρα θά τόν ἐπισκεφθοῦμε. Ἀφοῦ, λοιπόν, τά καθημερινά ἁμαρτήματα δέν μπορούμε εὐκολα νά τά ἀποφύγουμε, θά προσπαθήσουμε νά ζοῦμε σέ συνεχή μετάνοια καί τακτική ἐξομολόγηση.

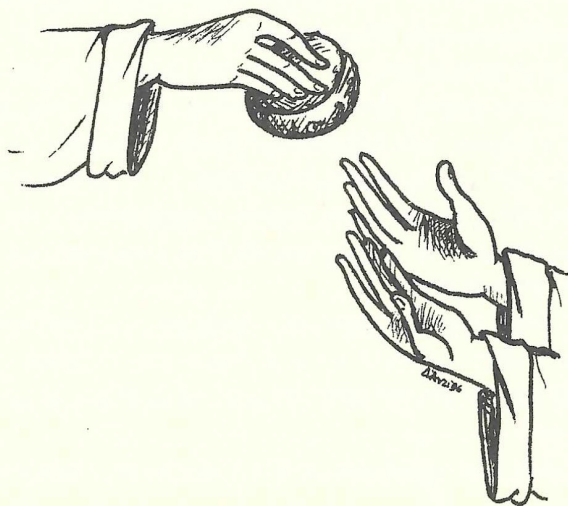
Τό ἄλλο ἄκρο εἶναι νά ἐξομολογιόμαστε ἀραιά καί σπάνια. Οἱ περισσότεροι μάλιστα προγραμματίζουμε νά ἐξομολογηθοῦμε πρὶν τίς μεγάλες γιορτές, τήν τελευταία στιγμή καί γινόμαστε ἰδιαίτερα ἀπαιτητικοί. Αὐτό ὅμως εἶναι ἄσχημο καί γιά μᾶς, ἀλλά καί γιά τόν πνευματικό, ὁ ὁποῖος, λόγω τοῦ φόρτου τῶν ἡμερῶν, δέν μπορεῖ νά ἀνταποκριθεῖ καί νά μᾶς βοηθήσει καλύτερα. Καί βέβαια, ὅταν ὁ χρόνος πιέζει, δέν μπορούμε νά δημιουργήσουμε μιὰ σωστή ἐπικοινωνία.

Χρονικές συνταγές δέν ὑπάρχουν. Ὁ καθένας ἔχει τήν ἰδιαιτερότητά του, τίς δικές του ἀνάγκες καί μπορούμε μέ τόν πνευματικό μας νά βροῦμε τή χρυσή τομή.

Αὐτό πάντως πού εἶναι ἀνάγκη νά ξανατονί-

σουμε, είναι ότι όλη μας ή ζωή πρέπει νά είναι πορεία μετάνοιας, αλλά και προετοιμασίας για τήν θεία κοινωνία. Κάθε μέρα, κάθε ώρα, κάθε στιγμή, νά ζοῦμε «έν μετανοία» και μέ λαχτάρα για τήν θεία εὐχαριστία. Σ' αυτό θά μάς βοηθήσει πολύ ή ακολουθία τής θείας μεταλήψεως, τήν όποία μπορούμε νά διαβάζουμε, όχι μόνον τήν παραμονή, αλλά σταδιακά, σ' όλη τή διάρκεια τής έβδομάδος. Οί ωραιότερες εὐχές της θά μάς βοηθοῦν νά ζοῦμε τό γεγονός τής μετάνοιας, και θά μάς προετοιμάζουν για τή συμμετοχή μας στό μυστήριο τής θείας κοινωνίας. Ζώντας συνεχώς «έν μετανοία» και κοινωνώντας συχνά τά άχραντα μυστήρια, ή ζωή μας άποκτάει νόημα, γίνεται πανηγύρι, γιορτή, εὐφροσύνη, χαρά.

15. Ο ΣΤΑΥΡΟΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ

Στό σημείο αυτό άς στρέψουμε τό βλέμμα μας στόν Γολγοθά, εκεί όπου ό Υιός του Θεού σήκωσε τήν άμαρτία του κόσμου και μέ τό τίμιο αίμα του μάς λύτρωσε από τήν δουλεία της. Στόν Γολγοθά στήθηκαν τρεις σταυροί, σύμβολα των ανθρώπινων σταυρών. Όλοι οι άνθρωποι σηκώνουν στή ζωή τους κάποιο σταυρό, πού μοιάζει μ' έναν άπ' αυτούς τους τρεις. Οί λίγοι, οί άγιοι, οί φίλοι κι εκλεκτοί του Θεού, σηκώνουν τόν σταυρό του Χριστού. Άρχετοί σηκώνουν τόν σταυρό του δεξιού ληστή, τόν σταυρό τής μετάνοιας, πού τόν όδήγησε στή σωτηρία. Οί πολλοί, δυστυχώς, σηκώνουν τόν σταυρό του άριστερου ληστή, τόν σταυρό τής άμετανοησίας, πού τόν όδήγησε στην άπώλεια. Έμείς άς σηκώσουμε τουλάχιστον τόν σταυρό του δεξιού ληστή, πού ήταν άσωτος και ληστής όχι μόνο στην άμαρτία, αλλά και στην μετάνοια. Γι' αυτό και «λήστεψε» ακόμη και τόν παράδεισο! Είτε τό δεχόμαστε είτε όχι, είμαστε όλοι «ληστές». Τουλάχιστον άς γίνουμε «δεξιοί ληστές».